Boj magické moci razítka s magickou mocí lidovou

Případ Jazzové sekce¹

Peter Bugge

Od svého založení v roce 1971 až do administrativního rozpuštění v roce 1984 a zatčení vedoucích členů v roce 1986 byla Jazzová sekce Svazu hudebníků ČSR významným činitelem v kulturním životě „normalizovaného“ Československa. Jako oficiálně uznávané organizaci se Jazzové sekci podařilo vytvořit prostor pro řadu kulturních aktivit jinak nepodporovaných, nebo dokonce netolerovaných státními úřady. Organizovala koncerty a festivaly a byla agilním vydavatelem časopisů a knih k rozmanité paletě kulturních témat. Sekce dokonce našla způsob, jak se vyhnout cenzuře a legálně vydat spoustu jinak zakázaných autorů a děl včetně románu Bohumila Hrabala *Obsluhoval jsem anglického krále* v roce 1982. Díky svému legálnímu postavení mohla Jazzová sekce proniknout k mnohem širšímu publiku, než bylo pro hudební underground nebo samizdatové nakladatele možné. Přes deset let učila Jazzová sekce desítky amatérů, jak pracovat profesionálně a nezávisle ve sféře kultury, a nabízela tisícům lidí přístup k jinak zatajeným informacím. Více než osm tisíc osob bylo v nějaké době členy Jazzové sekce, a číslo by mohlo být podstatně vyšší, kdyby sekce z praktických důvodů nebyla nucena omezit členstvo na tři tisíce.² Jen čtvrtina všech členů

1 Článek původně vyšel v časopise *East European Politics and Societies*, roč. 22, č. 2 (2008), s. 282–318 pod názvem „Normalization and the Limits of the Law: The Case of the Czech Jazz Section“. Za povolení *Sage Journals* otisknout českou verzi děkujeme. Text pro české vydání přeložil a přepracoval autor.

2 Hlavním důvodem byla omezená kapacita ofsetové tiskárny, která připravovala informační bulletin Jazzové sekce (viz KOUŘIL, Vladimír: *Jazzová sekce v čase i nečase, 1971–1987* Praha, Torst 1999, s. 19; SRP, Karel: *Výjimečné stavy: Povolání Jazzová*

pocházela z Prahy, a ačkoli sekce podle zákona byla výlučně českou organizací, měla podporu i na Slovensku.³

Jazzová sekce je zajímavá i proto, že byla s to vzdorovat komunistickému režimu skoro deset let. Od roku 1976 se úřady snažily omezit autonomii sekce a později ji úplně rozpustit, ukázalo se však, že bylo velmi složité těchto cílů dosáhnout. Jazzová sekce zůstala, jak poznamenal Petr Sedlecký ve *Svědectví* v roce 1986, „legální zájmovou organizací, disponující v rámci daného zákona jistou autonomií, která jí umožňuje obracet se na své partnery – tiskárny, kulturní domy, národní výbory atd. – na ‘úřední’ úrovni. Magická moc razítka a papíru s hlavičkou se tak nečekaně obrací proti neméně magické moci lidové.“⁴ S vědomím této výhody odmítlo vedení Jazzové sekce důsledně podřídit svou činnost komunistickému dozoru, a zároveň velmi dbalo na to, aby sekce zjevně nevystupovala jako opoziční organizace a nebyla spojována s disidentskými kruhy.⁵

sekce. Praha, Pragma 1994, s. 56). Vladimír Kouřil celkový počet členů odhaduje na 8220, kdežto Státní bezpečnost našla v roce 1985 v počítači schovaném u Karla Višňáka, člena Jazzové sekce, seznam s 11 339 jmény (viz TOMEK, Oldřich: Akce JAZZ. In: *Securitas Imperii*, č. 10: *Sborník k dokumentaci vztahů čs. komunistického režimu k „vnitřnímu nepříteli“*. Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2003, s. 240–332, zde s. 256 n.; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 203). Kromě uvedených publikací Vladimíra Kouřila, Karla Srpa a Oldřicha Tomka o Jazzové sekci v poslední době pojednal i Miroslav Vaněk v knize *Byl to jenom rock’n’roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha, Academia 2010, především s. 256–261 (činnost Jazzové sekce) a s. 440–446 (policejní akce Jazz a likvidace Jazzové sekce).

- 3 KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 24; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 49 a 56. Státní bezpečnost si v interní zprávě stěžovala, že Jazzová sekce v rozporu se stanovami vytvořila členskou základnu na celém území Československa (viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 239).
- 4 SEDLECKÝ, Petr: Případ Jazzová sekce. In: *Svědectví*, č. 79 (1986), s. 533–542, zde s. 535. Oficiální dokumenty odhalují hlubokou pravdivost tohoto postřehu. V březnu 1983 ministerstvo kultury požadovalo, aby ústřední výbor Svazu hudebníků ČSR okamžitě zabavil razítka a dopisní papíry s hlavičkou Jazzové sekce, a také v roce 1984 zdůraznil funkcionář Svazu hudebníků pověřený likvidací Jazzové sekce nutnost ihned převzít dotyčné razítko. Přesto se StB ještě v roce 1985 rozčilovala, že kvůli liknavosti ministerstva kultury a likvidační komise „Jazzová sekce i nadále používá razítka, papírů s hlavičkou a disponuje vlastními místnostmi“. (Viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 252, 282 a 302.)
- 5 To se trochu změnilo ke konci existence sekce, kdy byl její boj o přežití už otevřeně politizován. Styky s Chartou 77 byly ale řídké a převážně soukromé. (Viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 18, 24 a 304). Karel Srp vehementně odmítal veškeré spojení Jazzové sekce s Chartou (viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 177 n.). Charta 77 se vyjádřila pochvalně o Jazzové sekci ve svém dokumentu č. 31 z roku 1983 „O populární hudbě“ (otištěn je v edici: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (ed.): *Charta 77: Dokumenty. 1977–1989*, sv. 1. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., 2007, s. 540–552). O pomalém sblížování mezi hudebním undergroundem a aktivisty Jazzové sekce viz také VLČEK, Josef: Hudební alternativní scény sedmdesátých až

Místo toho sekce neúnavně argumentovala, že její organizační struktura a činnost jsou v plném souladu s československými zákony, a hojně se radila s právníky. Tuto strategii vysoce ocenil Lubomír Dorůžka, v letech 1979 a 1980 prezident Mezinárodní jazzové federace pod záštitou UNESCO: „V boji se socialistickými autoritami otevřela přísně právní cestou druhou frontu, kterou nebylo tak snadné prolomit.“⁶ Bývalý předseda Jazzové sekce Karel Srp souhlasí: „Svým způsobem byl legální odpor sekce větším problémem komunistů než nelegální.“⁷

Socialistická zákonnost, komunistická politika a Jazzová sekce v literatuře

Myšlenka, že by takovýto zákonný odpor mohl být účinný, je v rozporu s běžnými představami o roli zákona v komunistických státech, i když události potvrzují důvěryhodnost názoru Karla Srpa a Lubomíra Dorůžky. V této stati se proto zaměřím na otázku, do jaké míry úvahy o legalitě ovlivňovaly chování státních orgánů zabývajících se Jazzovou sekcí. Nebo obecněji řečeno: měl zákon jako instituce tlumící efekt na svévolné – tj. čistě politicky motivované – vykonávání komunistické moci? Zdá se, jak uvidíme, že úřady měly vnitřně ambivalentní přístup k legalitě. Většinou zacházely se zákonem jako s pouhým nástrojem nebo „metodou“ k dosažení politických cílů, což odpovídá základnímu smyslu doktríny „socialistické zákonnosti“.⁸ Avšak i v případech, kdy ustanovení zákona působila politicky kontraproduktivně, narazíme tu a tam na jisté váhání před porušením jeho litery. Princip zákona jako „pořádku“ tak příležitostně a podmíněčně ustupoval principu zákona jako (občanských) „práv“.⁹ Zdá se, že tato rozporuplnost bytostně patřila k fungování komunistické moci v Československu za „normalizace“ a že se odrážela i v chování a strategiích různých společenských aktérů, od Jaz-

osmdesátých let. In: ALAN, Josef (ed.): *Alternativní kultura: Příběh české společnosti 1945–1989*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2001, s. 222 n. a 233.

6 DORŮŽKA, Lubomír: *Panoráma paměti*. Praha, Torst 1997, s. 362.

7 SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 101, viz i s. 25. Vladimír Kouřil líčí tuto volbu zákonné cesty a její účinnost v méně růžových barvách, když tvrdí, že okolnosti prostě nedovolily jinou alternativu, ale i tak dodává: „Přiznám se, že ... naše žaloby na stát a jeho úřady ... nás přiváděly spíše k nadšení než ke strachu.“ (KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 30–32, zde s. 31.) Oldřich Tomek tvrdí, že se Jazzová sekce rozhodla pro strategii zákonné sebeobrany až od roku 1985 a že ji k tomu inspiroval právník Josef Průša (viz TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 254). Úvahy o zákonnosti a využívání právních poradců však patřily ke strategii sekce od jejích prvopočátků.

8 Viz definice „socialistické zákonnosti“ v publikacích: BOGUSZAK, Jiří: *Základy socialistické zákonnosti v ČSSR*. Praha, Československá akademie věd 1963, s. 7 n.; ČIČ, Milan a kol.: *Československý socialistický stát a právo: Vznik a rozvoj*. Bratislava, Veda 1987, s. 193.

9 K této užitečné dichotomii viz MARKOVITS, Inga: Law or Order: Constitutionalism and Legality in Eastern Europe. In: *Stanford Law Review*, roč. 34, č. 3 (1982), s. 513–613, zde především s. 516–523.

zové sekce a podobných organizací až po otevřeně disidentské skupiny, jako byla Charta 77 nebo Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Legalistická strategie disentu nebyla proto jen symbolickým gestem zaměřeným na odhalování skutečné povahy režimu; představovala také pragmatický pokus zužítkovat rozpory v komunistické aplikaci „socialistické legality“.

Vztahu mezi zákonem a politikou – a vůbec fungování československého právního systému za komunismu – bylo věnováno jen málo vědecké pozornosti.¹⁰ Převládá názor, že hned po únoru 1948 byl právní systém se všemi svými institucemi redukován na pouhý politický nástroj v rukou komunistické strany a že tento stav se do roku 1989 v podstatě nezměnil.¹¹ Studie o sedmdesátých a osmdesátých letech také převážně tvrdí, že „normalizace“ znamenala návrat ke starým metodám a zároveň teoretickou a praktickou negaci právních reforem zahájených během šedesátých let a vrcholících za pražského jara, i když už bez extrémů a velkých politických procesů stalinské éry. Tak to v květnu 1989 shrnul Zdeněk Jičínský: „Systém ... opět degradoval právo na pouhý instrument moci k ovládání společnosti,“ což mělo za následek „právní nihilismus a úpadek právní kultury.“¹² I co se týká samotné Jazzové sekce, je vědecká literatura skromná. Dva přední aktivisté Jazzové sekce,

- 10 Specializované časopisy jako *Review of Socialist Law*, *WGO – Monatshefte für Osteuropäisches Recht*, *Osteuropa-Recht* nebo *Jahrbuch für Ostrecht* sledovaly právní vývoj v socialistických státech včetně Československa. Mám tedy na mysli výzkumy na poli historie a politologie. V době dopisování této studie jsem bohužel neměl přístup k důležité, nedávno vydané publikaci: BOBEK, Michal – MOLEK, Pavel – ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.): *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno, Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav 2009.
- 11 Výstižně to vyjádřili historici Vilém Hejl a Karel Kaplan: „Komunistický režim se dostal k moci po soustavné destrukci existujícího právního řádu a nerespektoval pak ani ustanovení vlastního zákonodárství. (...) A historie se jenom opakuje v sedmdesátých a osmdesátých letech.“ (HEJL, Vilém – KAPLAN, Karel: *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha, Univerzum 1990, s. 182 – kniha je reprintem vydání z exilového nakladatelství Sixty-Eight Publishers.)
- 12 JIČÍNSKÝ, Zdeněk: *Charta 77 a právní stát*. Brno, Doplněk 1995, s. 108 (text pochází z roku 1989). Pro důkladný rozbor vývoje viz POKSTEF, Josef: *Der soziale Wandel in der ČSSR und sein Reflex auf das politische und Verfassungssystem*. Marburg/L., Johann-Gottfried-Herder-Institut 1984; TÝŽ: *Die ideologische Bewältigung des „Prager Frühlings“ in der ČSSR (1969–1976)*. Köln/R., Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien 1978, zvláště s. 36–55; TÝŽ: *Das Recht als Instrument des „Konsolidierungsprozesses“ in der ČSSR*. In: *Jahrbuch für Ostrecht*, č. 19. Regensburg, Institut für Ostrecht 1978, s. 155–182. Cenná je také práce Zdenka Jičínského *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha, Prospektrum 1992, především s. 175–194. Jaroslav Cuhra ve studii *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972* podrobně líčí metody používané v prvních fázích „normalizace“ (Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 29. Praha, ÚSD AV ČR 1997). Celkový nezáměr o právní problematiku mezi historiky se odráží v Otáhalově velkém bibliografickém esejí o „normalizaci“, kde je právní sféra zmíněna jen okrajově (OTÁHAL, Milan: *Normalizace 1969–1989: Příspěvek ke stavu bádání*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2002, s. 54 n.). Jiří Přibáň, jeden z mála badatelů píšících o funkci zákona v socialistickém Československu, tvrdí,

Karel Srp a Vladimír Kouřil, vydali své vzpomínky.¹³ Sekce dosáhla velké publicity v západních médiích v posledních letech své existence, a především během procesu s jejím vedením,¹⁴ ale v české a mezinárodní historiografii jsem našel jen jeden jí věnovaný příspěvek – studii Oldřicha Tomka o akci Jazz, speciální operaci Státní bezpečnosti namířené proti Jazzové sekci.¹⁵

Nástup Jazzové sekce

Na podzim 1969 požádala skupina jazzových fanoušků ministerstvo vnitra o povolení založit zájmovou organizaci s názvem Česká jazzová unie. Ministerstvo nedovolilo samostatnou organizaci a doporučilo proto, aby se jazzoví fanoušci spojili s právě vznikajícím Svazem hudebníků České socialistické republiky, poněkud amorfní organizací pro různé druhy amatérských muzikantů. A tak byla 30. října 1971 založena Jazzová sekce jako autonomní součást Svazu hudebníků – a tedy, jak zdůrazňuje Karel Srp, jako samostatný právní subjekt. Předsedou se stal Milan Dvořák, místopředsedové byli dva: Karel Srp, který se brzy stal skutečným vůdcem sekce, a Lubomír Dorůžka.¹⁶ Usnesení z ustavující konference nové organizace nevině prohlašovalo, že „hlavním úkolem Jazzové sekce je napomáhat rozvoji jazzové hudby a přispívat k jejímu uplatnění v životě naší socialistické společ-

že v Husákově posttotalitním režimu soudy a prokuratura přejímaly úlohu „železné pěsti“ dělnické třídy (PŘIBÁŇ, Jiří: *Disidenti práva*. Praha, Slon 2001, s. 216).

- 13 Viz pozn. 1. Srpovy vzpomínky jsou impresionistické a zabývají se především posledními léty Jazzové sekce, kdežto Kouřilova kniha je střídmostou a pečlivě dokumentovanou historií sekce.
- 14 Pod dvěma pseudonymy napsal Josef Škvorecký sérii článků o Jazzové sekci pro československý exilový časopis *Západ*, vycházející v Kanadě (NOVAK, Mary: Zpráva Jazzové sekce. In: *Západ*, roč. 5, č. 4 (1983), s. 16–21; BURKE, Vladimíra: Aféra Jazzové sekce pokračuje. In: *Tamtéž*, roč. 5, č. 5 (1983), s. 1–9; TÁŽ: Aféra vrcholí. In: *Tamtéž*, roč. 5, č. 6 (1983), s. 1–4; TÁŽ: Aféra – myslí si oni – končí. In: *Tamtéž*, roč. 6, č. 5 (1984), s. 1–4; TÁŽ: Fašismus s gorbačovskou tváří. In: *Tamtéž*, roč. 8, č. 6 (1986), s. 1–5; TÁŽ: Rozsudek nad Jazzovou sekcí. In: *Tamtéž*, roč. 9, č. 3 (1987), s. 12 n.). Škvorecký se také velmi angažoval pro Jazzovou sekci v amerických novinách a časopisech.
- 15 Viz pozn. 1. Tomek se soustřeďuje na dokumenty StB z Archivu ministerstva vnitra ČR (nyní Archivu bezpečnostních složek). Širší soubor materiálů (celkem 1113 inventarizovaných položek a jeden karton dosud neuspořádaných dokumentů) se nachází v pražském Národním archivu, kam byl předán z Archivu Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. Ve svých vzpomínkách cituje Srp různé dokumenty ministerstva vnitra a StB, které jsem nenašel ani u Tomka, ani ve sbírce ÚSD. Milan Otáhal se letmo o sekci zmiňuje a chválí ji za to, že za „normalizace“ hrála důležitou roli jako zárodečná forma občanské společnosti (OTÁHAL, M.: *Normalizace 1969–1989*, s. 66; viz k tomu také KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 34).
- 16 Viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 23; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 14 n.; VLČEK, J.: *Hudební alternativní scény*, s. 221 (viz pozn. 4); DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 358 n. (viz pozn. 5).

nosti“.¹⁷ Může překvapit, že sekce byla povolena v době, kdy Husákův režim už rozpustil desítky kulturních organizací v rámci likvidace všeho, co bylo spojeno s pražským jarem, snad tu ale působilo více faktorů: Jazz už nebyl, narozdíl od padesátých let, považován za ideologicky škodlivý a na podzim 1969 se populární hudba ještě nedostala do středu pozornosti kulturních „normalizátorů“. Třetí československý beatfestival se konal ještě v dubnu 1971 a až v roce následujícím byla celá oblast populární hudby zglajchšaltována vládním usnesením č. 212, v jehož důsledku byl přebudován agenturní systém a pro všechny veřejně vystupující hudebníky zavedeny takzvané rekvalifikační zkoušky.¹⁸

Na začátku se sekce, ve které působilo asi tři sta jazzových hudebníků a fanoušků, plně zaměřovala na podněcování zájmu o jazzovou hudbu v Československu. Organizovala nebo pomáhala s organizací jazzových festivalů, filmových večerů a přednášek, zajišťovala výuku jazzové hudby a v roce 1972 vydala malý bulletin pro své členy s názvem *Jazz 1*.¹⁹ V březnu 1974 dostala sekce povolení, aby uspořádala své první Pražské jazzové dny s pestrým pro-

V letech 1972 až 1982 vydala Jazzová sekce osmadvacet čísel bulletinu *Jazz*, který v postupně se zvětšujícím rozsahu přinášel množství tehdy málo dostupných informací nejen o jazzové, ale vůbec o moderní hudbě bez ohledu na politické hranice (foto z publikace Vladimíra Kouřila *Jazzová sekce v čase i nečase, 1971–1987*. Praha, Torst 1999)

17 *Jazz 1: Bulletin Jazzové sekce Svazu hudebníků ČSR*. Praha, Jazzová sekce 1972, s. 1.

18 Viz DORŮŽKA, Lubomír: *Český jazz mezi tanky a klíči 1968–1989*. Praha, Torst 2002, s. 9 a 19 n.; LINDAUR, Vojtěch – KONRÁD, Ondřej: *Bigbít*. Praha, Torst 2001, s. 53–60. O tématu pojednává také článek Přemysla Houdy v tomto čísle *Soudobých dějin*.

19 Poslední bulletin, dvojčíslo 27–28, vyšel v roce 1982. Dne 1. května 1972, krátce po vydání prvního čísla, napsal Karel Srp dopis právníkovi Jiřímu Moravcovi z Liberce. V něm se zmínil o vůli sekce pokračovat ve vydávání bulletinu a dodal: „K tomu bychom však potřebovali znát podrobnější pokyny, jak máme postupovat s ohledem na instituce, které se zabývají ideovým obsahem podobných tiskovin, případně jaké máme v této oblasti práva a povinnosti vyplývající z ediční činnosti.“ (*Národní archiv*, Praha (dále NA), fond (f.) Jazzová sekce, karton (k.) 1, inventární číslo (inv. č.) 13.)

gramem, který byl velmi kladně recenzován v časopisu *Melodie*. Program obsahoval v menší míře jazzrock, ale už na druhých Pražských jazzových dnech, které se uskutečnily v březnu 1975, byl jazzrock v programu zastoupen mnohem silněji, ačkoli se sekce ještě snažila držet jistou rovnováhu mezi tradičním jazzem, moderním jazzem a jazzrockem. Třetí Pražské jazzové dny následovaly v říjnu 1975 už v prestižní Lucerně. Koncerty byly velmi rychle vyprodané a členství v sekci prudce rostlo, bezpochyby kvůli jejímu žánrovému posunu. Nový, mladický duch se také promítl do vizuální podoby titulní stránky bulletinu sekce *Jazz 15* z prosince 1975. Místo tradičních fotek jazzmanů, které dosud zdobily obálku bulletinu, tu figurovala moderní kresba Josky Skalníka. Tímto číslem počínaje také k oboustrannému prospěchu zmizely veškeré informace o tiskárně, se kterou sekce spolupracovala.²⁰

V následujících letech se Jazzová sekce osvědčila jako velmi energická a úspěšná organizátorka koncertů a jiných aktivit souvisejících s jazzem a rockem. Uspořádala dalších šest Pražských jazzových dnů v rozmezí let 1976 až 1979 a také koncerty a festivaly mimo Prahu, organizovala rockové podniky jako Rock and rollové Velikonoce v dubnu 1979 v Lucerně, výlety na jazzové festivaly v Polsku atd. V roce 1978 se Jazzová sekce stala členskou organizací Mezinárodní jazzové federace při UNESCO, což jí poskytlo jistou politickou a právní ochranu.²¹ Pozvolna se v živé publikační činnosti sekce objevovala i jiná než čistě jazzová nebo jazzrocková témata. V roce 1979 byla zahájena edice *Situace*, věnovaná výtvarnému umění, a ve stejném roce vyšla knížka o rockové poezii, první z triadvaceti svazků ve smíšené ediční řadě *Jazzpetit*. Všechny tyto publikace vyšly jako přílohy bulletinu *Jazz* a v tiráži vždy byla věta: „Vydala Jazzová sekce Svazu hudebníků jako zájmový náklad pro své členy.“ Takovéto zájmové náklady spolků nepodléhaly, jak sekce dobře věděla, předběžnému schválení cenzury.²²

Úřadům se to už začínalo zdát až příliš pestré a nejdříve reagoval Svaz hudebníků. Podle stanov Jazzové sekce, přijatých Ústředním výborem Svazu hudebníků v únoru 1972, se sekce konstituovala jako centralistická organizace pro celou Českou socialistickou republiku. Mateřská organizace však měla okresní pobočky²³ a v dopise z 20. května 1976 požádal předseda Svazu hudebníků Ladislav

20 KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 56–58.

21 Vladimír Kouřil (*tamtéž*, s. 223) datuje vstup do Mezinárodní jazzové federace (MJF) k lednu 1978, kdežto Petr Sedlecký (Případ Jazzová sekce, s. 534 – viz pozn. 3) uvádí až rok 1979. Lubomír Dorůžka, který podrobně líčí, jak se MJF snažila pomáhat Jazzové sekci, nemá přesnou chronologickou informaci (viz DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 362–366 – viz pozn. 5). Členství v MJF bylo pro sekci užitečné, protože znamenalo, že československé úřady musely počítat i s mezinárodními důsledky, kdyby se rozhodly pronásledovat právně uznávanou členskou organizaci OSN (viz NOVAK, M. [Josef Škvorecký]: *Zpráva jazzové sekce*, s. 17 a 21 – viz pozn. 13).

22 O strategii sekce vůči cenzuře viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 246 n. a 251.

23 Viz NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 4, Stanovy Svazu hudebníků; *tamtéž*, inv. č. 9, Organizační řád Jazzové sekce Svazu hudebníků.

Vítů, aby všichni členové Jazzové sekce byli převedeni do příslušných okresních poboček svazu. Takový postup by zničil autonomii a spojitost sekce, která proto s odkazem na své stanovy neuposlechla a naopak se obrátila na ministerstvo vnitra s žádostí, aby byla zaregistrována jako samostatná organizace, ovšem bez úspěchu.²⁴ Na začátku roku 1978 se Svaz hudebníků znovu pokusil o rozpuštění sekce a převedení jejího majetku na svou pražskou pobočku, ale sekce reagovala výzvou všem členům, aby přijeli na valnou hromadu, která se poté konala v Praze na Vinohradech 9. dubna 1978. Výzva vzbudila velkou pozornost a rozhlasové stanice Svobodná Evropa a Hlas Ameriky i exilový časopis *Listy* přinášely zprávy o boji Jazzové sekce o přežití. Na valné hromadě pak přítomní členové předsednictva Svazu hudebníků ustoupili tlaku a slíbili zachování samostatnosti sekce.²⁵

Není jasné, nakolik se v těchto manévrech angažovalo vedení komunistické strany, ministerstvo kultury či ministerstvo vnitra včetně Státní bezpečnosti. První dopisy Svazu hudebníků adresované oddělení kultury Ústředního výboru KSČ a ideologickému odboru Městského výboru KSČ v Praze pocházejí z podzimu 1977 a ani v roce 1978 nebyly styky mezi komunistickými, respektive státními orgány a svazem obzvlášť intenzivní.²⁶ Je pravděpodobné, jak tvrdí Karel

V letech 1974 až 1979 Jazzová sekce uspořádala devatero mezinárodních hudebních přehlídek Pražské jazzové dny, následující dva ročníky byly zakázány. Páté jazzové dny se konaly počátkem dubna 1977, autorem plakátu byl jako obvykle výtvarník Joska Skalník (foto z publikace Vladimíra Kouřila *Jazzová sekce v čase i nečase*)

24 Úryvky ze zmíněných dokumentů cituje Vladimír Kouřil (*Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 217–220).

25 Zápis ze schůze výboru Jazzové sekce z 27.2.1978 ukazuje, že vedení bylo ochotno uvažovat o převedení celé sekce do pražské pobočky Svazu hudebníků, pokud by se tímto způsobem zachovala její autonomie (viz NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 71). O ohlasu na Západě a průběhu valné hromady viz *Listy*, roč. 8, č. 3–4, s. 73; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 23–25.

26 Ve fondu Jazzové sekce jsou čtyři dopisy z uvedeného období, jež svědčí o kontaktu Svazu hudebníků s těmito institucemi. Ve třech informuje Svaz hudebníků ÚV KSČ, MěV KSČ v Praze a ministerstvo kultury o přípravě svého druhého sjezdu, který se měl konat 9.4.1978, a prosí o ideovou pomoc. O Jazzové sekci se zde konkrétně nepíše.

Srp, že několik ambiciózních funkcionářů ve Svazu hudebníků jednalo z vlastní iniciativy, aby posílili svou nepřliš vlivnou organizaci, a že se celá věc zpolitizovala v očích režimu až v okamžiku, kdy Jazzová sekce odmítla poslechnout rozkaz shora a západní média začala psát na obranu sekce. To vše se odehrálo krátce po založení Charty 77, a režim byl proto velmi citlivý na všechno, co by mohlo ohrozit jeho autoritu a dozor nad společností. Srp se domnívá, že policie předem nařídila Svazu hudebníků ustoupit, aby nedošlo k nepokojům. Tak či tak faktem zůstává, že se Jazzové sekci podařilo zorganizovat veřejnou schůzi pro skoro tisíc členů, kteří vyjádřili svou podporu sekci, a že dosáhla uznání vlastní interpretace svého vztahu ke Svazu Hudebníků.²⁷

Doba nesnází

Devatenáctého listopadu 1979 navrhla skupina pracovníků ministerstva kultury v interním dopisu zrušit celý Svaz hudebníků²⁸ a od roku 1980 začaly úřady intenzivněji hledat způsoby, jak se administrativně zbavit Jazzové sekce. Formální a neformální varování se množila a nátlak se stupňoval. Odbor kultury Národního výboru hlavního města Prahy v poslední chvíli zakázal desáté Pražské jazzové dny, které se měly konat od 19. do 28. září 1980, a brzy vyšlo najevo, že se úřady chystají tvrdě zakročit proti rockové scéně obecně a Jazzové sekci zvlášť.²⁹ Sekce reagovala jakousi dvojsečnou strategií: na jedné straně více tajila svou činnost a na druhé straně s vervou obhajovala svou legalitu v táhlých bojích s různými úřady. Mezi jejími pokoutnými aktivitami lze vyzdvihnout vystoupení amerického avantgardního divadla The Living Theatre v říjnu 1980 v Praze a neoficiální provedení velké části programu jedenáctých Pražských jazzových dnů v různých klubech po Praze i mimo ni, poté co bylo jejich konání v Lucerně na poslední chvíli zase zakázáno.³⁰ Pro Jazzovou sekci však bylo stále složitější pořádat koncerty a jiné

Čtvrtý dopis je stížností ministerstva kultury na nepatřičné vystoupení souboru Abraxas, který byl řízen pražskou pobočkou Svazu hudebníků. (Viz NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 60, 61, 69 a 65.) Oldřich Tomek ovšem píše, že „Jazzová sekce a lidé v ní byli pod trvalou kontrolou StB od počátku její existence“ (TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 242). Tomkův rozbor se však skoro výlučně soustřeďuje na 80. léta.

27 Viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 23–25.

28 NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 122.

29 Viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 175–178; VANĚK, Miroslav: Kytky v popelnici: Punk a nová vlna v Československu. In: TÝŽ a kol.: *Ostrůvky svobody: Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha, Votobia 2002, s. 190–208; viz také VLČEK, J.: Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let, s. 248–250 (viz pozn. 4); CHADIMA, Mikoláš: *Alternativa: Svědectví o českém rock & rollu sedmdesátých let*. Brno, Host 1992, s. 351–365.

30 O návštěvě The Living Theatre viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 40 n; o jedenáctých Pražských jazzových dnech viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 179–184. Zatímco Kouřil zdůrazňuje prvky improvizace a náhody ve zdařilém přemístění festi-

Na valné hromadě, kterou svolala Jazzová sekce 9. dubna 1978 do Hajnovky na pražských Vinohradech, její členové zabránili pokusu Svazu hudebníků ČR o rozpuštění sekce. Podle Karla Srpa (u mikrofonu) komunistické orgány později označily valnou hromadu za první veřejné antisocialistické vystoupení po roce 1969 (foto z publikace Karla Srpa *Výjimečné stavy: Povolání Jazzová sekce*. Praha, Pragma 1994)

veřejné akce, a proto se o to energičtěji věnovala vydáváním, což vyústilo v obdivuhodnou řadu publikací v různých žánrech. Fakt, že sekce byla s to najít tiskárnu ochotnou tisknout její knihy (Hrabalův román *Obsluhoval jsem anglického krále* měl náklad pět tisíc výtisků!), a také přišla na způsob, jak jí za tuto službu zaplatit, hodně vypovídá nejen o vynalézavosti sekce, ale i o poměrech v „normalizovaném“ Československu.³¹

V té době už byly vztahy mezi Jazzovou sekcí a úřady otevřeně nepřátelské. Osmnáctého října 1980 se předsednictvo Ústředního výboru Svazu hudebníků

valu a považuje za pravděpodobné, že StB o tom věděla, ale rozhodla se nezakročit, Lubomír Dorůžka v dopise Josefu Škvoreckému z roku 1982 zaníceně hlásí, s jakým úspěchem sekce úřady ošidila (DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 370 – viz pozn. 5). I Srp píše s nadšením o tom, jak sekce tajně organizovala koncerty, datuje to však do roku 1980 a v souvislosti s desátými Pražskými jazzovými dny (SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 26).

- 31 Jak se tiskly knihy a bulletiny sekce, popisuje Karel Srp (*Výjimečné stavy*, s. 48–51). Srp (*tamtéž*, s. 31–36) a Vladimír Kouřil (*Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 259–261) líčí pozdvižení po publikaci Hrabalovy knihy. Oficiální reakce byla velmi ostrá. V září 1982 bylo oznámeno, že se připravuje trestní stíhání Karla Srpa pro nedovolené podnikání, nakonec k němu ale nedošlo. V listopadu 1983 si proto ministerstvo kultury na nečinnost prokuratury velmi stěžovalo. (Viz NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 254, 258, 259, 260, 262, 263, 269 a 270; k. 2, inv. č. 326.)

rozhodlo, že ukončí činnost Jazzové sekce s účinností od 15. listopadu 1980. Sekce se proti rozhodnutí odvolala s odkazem na to, že postup předsednictva porušil stanovy Svazu hudebníků i organizační řád Jazzové sekce, ale už 18. listopadu rozeslalo ministerstvo kultury dopis všem krajským národním výborům s oznámením, že považuje činnost Jazzové sekce za ukončenou. Na plenární schůzi Ústředního výboru Svazu hudebníků 29. listopadu 1980, které se zúčastnili i zástupci sekce, bylo rozhodnutí potvrzeno. Jazzové sekci bylo ale povoleno, aby si ponechala svůj účet až do konečného rozhodnutí o možném vytvoření nové jazzové organizace.³² V komunistickém státě by to mělo znamenat konec celé záležitosti, avšak sekce odmítala rozhodnutí uznat a pokračovala ve své činnosti jako legálně existující organizace. Vstupovali teď do ní především „ideově“ motivovaní lidé a současně ji opustilo mnoho starých členů, buď z politických důvodů nebo proto, že jazz už byl pro sekci spíše marginální záležitostí. V červnu 1981 vystřídal Karel Srp Milana Dvořáka ve funkci předsedy.

Svaz hudebníků nevěděl, jak reagovat, a pokračoval proto i v letech 1981 a 1982 v rozhovorech s Jazzovou sekci.³³ Na jednání zástupců ministerstva kultury s Ústředním výborem Svazu hudebníků 31. března 1983 bylo předsednictvo svazu ostře kritizováno za to, že dosud nebylo s to zajistit realizaci vlastního rozhodnutí z října 1980.³⁴ Ministerstvo požádalo o přísný zákrok, a Ústřední výbor Svazu hudebníků proto 16. dubna 1983 rozhodl, že s okamžitou platností zruší organizační řád Jazzové sekce a všechny dohody mezi svazem a sekci. Účet Jazzové sekce měl být nadále pod trvalým dozorem Svazu hudebníků (ovšem ve spolupráci s Karlem Srpem!). Ústřední výbor svazu se také vrátil ke svému starému rozhodnutí z roku 1977, že členské základny sekce budou převedeny do okresních poboček Svazu hudebníků. Nakonec však Jazzová sekce vstoupila do pražské pobočky Svazu hudebníků jako celek, čímž si zachovala svou autonomii a celistvost.³⁵

32 Viz NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 154, 158, 159 a 160 (poslední dokument – zápis z plenární schůze Ústředního výboru Svazu hudebníků 29.11.1980 – je otištěn jako příloha č. 1 k článku Oldřicha Tomka „Akce JAZZ“, s. 280 n.). Legislativní a právní oddělení ministerstva kultury ve vyjádření z 29.12.1980 podpořilo stanovisko, že z právního hlediska už Jazzová sekce neexistuje, z hlediska politického však nevyloučilo, že by se mohl najít nový rámec, ve kterém by mohla sekce pokračovat ve své činnosti, „ovšem při plném uplatnění práv státních orgánů vůči ní“ (*tamtéž*, inv. č. 162).

33 Viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 24 a 373. Bezradnost Svazu hudebníků ilustruje, že 30.11.1982 se konala už pátá mimořádná schůze jeho ústřední revizní komise s tématem „Konečné řešení otázky Jazzové sekce“ (NA, f. Jazzová sekce, k. 1, inv. č. 278, zápis ze zmíněné schůze).

34 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 295, Závěry z jednání na ministerstvu kultury dne 31.3.1983 s představiteli Svazu hudebníků ve věci Jazzové sekce SH a vztahu ústředního výboru SH, resp. jeho předsednictva, k této sekci (dokument je přetištěn jako příloha č. 2 k článku Oldřicha Tomka „Akce JAZZ“, s. 281–283).

35 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 297, dopis Ústředního výboru Svazu hudebníků Jazzové sekci z 25.4.1983 (viz TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, příloha č. 3, s. 283 n.); KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 201; NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 304 a 305. Už v roce 1978 považovalo vedení sekce toto řešení za přijatelné (viz pozn. 24).

Šesté Pražské jazzové dny v květnu 1978 byly největší jednorázovou akcí Jazzové sekce. Trvaly jedenáct dnů, obsáhly osmnáct vystoupení a podle hudebního kritika Lubomíra Dorůžky jejich „stylové rozpětí od blues a tradičního jazzu až k legitimním skladbám soudobé vážné hudby a hudebnímu experimentu bylo takové, jaké dosud nepřinesl žádný z našich festivalů včetně Pražského jara“ (foto z publikace Vladimíra Kouřila Jazzová sekce v čase i nečase, Dorůžkův referát z časopisu Melodie je citován podle Kouřilovy knihy, s. 144)

V dopise Ústřednímu výboru Svazu hudebníků z 22. září 1983 vyslovilo ministerstvo kultury velkou nespokojenost s vývojem a pohrozilo, že pokud nedojde velmi rychle k žádané nápravě, „bude nuceno přistoupit k zásadnímu řešení situace ve Svazu hudebníků v rámci své pravomoci“.³⁶ Svaz hudebníků na podzim vydal několik zpráv o likvidaci Jazzové sekce, ale kauza se mezitím ocitla až na oddělení kultury Ústředního výboru KSČ. Zde byla 11. listopadu 1983 po konzultaci s vedením ministerstva kultury „přijata řada politických i správních opatření směřujících k definitivnímu ukončení a likvidaci činnosti Jazzové sekce“. Mezi nimi byl i zákaz jakékoli činnosti jazzových sekcí nebo komisí při Svazu hudebníků a jeho pobočkách, omezení veřejné činnosti Svazu hudebníků do doby, než budou přijaty jeho nové stanovy, zrušení pražské pobočky svazu (s asi sedmdesáti procenty členské základny) a propuštění Karla Srpa ze zaměstnání u hudebního nakladatelství Panton.³⁷ Když se ukázalo, že Svaz hudebníků stále ještě není schopen účinné akce a že se Jazzová sekce nevzdává, sáhlo ministerstvo vnitra nakonec k nouzovému zákonu ze září 1968 a rozpustilo celý Svaz hudebníků včetně poboček.³⁸ Po tříměsíční lhůtě nabylo rozhodnutí dne 22. října 1984 právní moci. Teprve nyní a jen tímto způsobem se režimu podařilo postavit Jazzovou sekci jako organizaci mimo ochranu zákona.³⁹

36 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 316 (viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, příloha č. 4, s. 284–286).

37 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 326, zpráva ministerstva kultury o jednáních ministerstva kultury s Ústředním výborem Svazu hudebníků, Ministerstva vnitra ČSR, Národním výborem hlavního města Prahy a Generální prokuraturou ČSR ve věci Jazzové sekce a ukončení její činnosti (viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, přílohy č. 13 a 14, s. 295–299). Hněv komunistického vedení a ministerstva kultury od té chvíle mířil nejen na Jazzovou sekci a její „protispoločenskou činnost“, ale i na Svaz hudebníků a jeho „snahu protiargumentovat“. Propuštění Karla Srpa už bylo projednáno na ministerstvu kultury o několik dnů dříve. V boji o udržení svého pracovního místa, který se nakonec ukázal jako marný, se Srpovi podařilo sehnat interní zprávy z ministerstva kultury, které jasně dokumentovaly politické pozadí jeho propuštění. (Viz NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 324, 326, 330–332, 336, 338, 340–343 a 349; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 29; DORUŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 372 – viz pozn. 5.)

38 Šlo o zákon č. 126/1968 Sb. z 13.9.1968 „O některých přechodných opatřeních k upevnění veřejného pořádku“. Jazzová sekce se později obhájila tím, že zákon už nebyl součástí platného československého právního řádu, protože podle vlastního znění byl jenom „přechodný“ a přijat byl jen „v zájmu urychleného vytvoření podmínek pro normalizaci vnitřních poměrů ve státě vzniklých po 20. srpnu 1968“. Tyto poměry byly, jak známo, „normalizovány“ už v roce 1970. K likvidaci Svazu hudebníků viz VANĚK, M.: *Byl to jenom rock'n'roll?*, s. 376–378.

39 NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 417, Informace ÚV SH o rozhodnutí Ministerstva vnitra ČSR z 19.7.1984 o zastavení činnosti Svazu hudebníků, jazzových sekcí a komisí pro jazzovou hudbu; *tamtéž*, inv. č. 433, dopis vedení Sekce mladé hudby jejím členům z 10.9.1984. Na jaře 1984 požádalo ministerstvo kultury, aby byly ve veřejných knihovnách zabaveny všechny publikace Jazzové sekce.

Stíhání a soudní proces

Nyní činovníkům Jazzové sekce bezprostředně hrozilo trestní stíhání, nepřestali ale bojovat s pomocí neúnavného právníka Josefa Průši, který se jménem sekce odvolal proti jejímu rozpuštění.⁴⁰ Sekce publikovala dál, nutně už ve velmi skromném měřítku (největším výkonem byla bezesporu publikace projevu Jaroslava Seiferta k udělení Nobelovy ceny v září 1985), a to nakonec poskytlo úřadům podnět k zákroku. V září 1984, na společné schůzi všech státních orgánů zabývajících se kauzou na ministerstvu vnitra, si Generální prokuratura ČSR vyhradila právo rozhodnout, jestli a jak má být zahájeno trestní řízení. V lednu 1985 zaslala pražská prokuratura ministerstvu vnitra zprávu o průběhu a stavu šetření, ministerstvo si ale stěžovalo, že prokuratura pracuje příliš pomalu a že toho sekce využívá.⁴¹ Prokuratura proto požádala policii, aby zvýšila svou výkonnost, ta si ale stěžovala, že termíny stanovené prokuraturou se nedají splnit a že požadavek, aby byly vyslechnuty všechny osoby, které publikace Jazzové sekce odebíraly, tedy několik tisíc lidí, je naprosto nerealistický.⁴²

Hlavním vyšetřovatelem případu se nyní stal nadporučík Fiala, který v dopise z 26. července 1985 oznámil, že se soustředí na paragraf 127/1 trestního zákona – Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky.⁴³

40 Josef Průša, který byl od roku 1984 také signatářem Charty 77, zastupoval Jazzovou sekci od roku 1985. Srp i Kouřil ho velmi chválí. Státní bezpečnost zaregistrovala Průšovu spolupráci se sekci s radostí, protože v ní viděla důkaz, že se sekce přibližuje Chartě (viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 240). Při soudním líčení proti vedení sekce prohlásila obhajoba, že všichni obžalovaní věřili Průšovým argumentům o nezákonnosti rozpuštění sekce a že byli proto přesvědčeni o zákonnosti svého jednání. Soudce tento argument odmítl s tím, že neznalost zákona nemůže být důvodem exkulpce. (NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 582, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 nad Karlem Srpem, Vladimírem Kouřilem, Joskou Skalníkem, Čestmírem Huňátem a Tomášem Křivánkem z 11.3.1987, s. 7.) Průšova práce pro sekci je dokumentována ve fondu Jazzové sekce v Národním archivu, k. 2, inv. č. 455, 462, 463, 469 a 484; k. 3, inv. č. 503, 526 ad. Viz také rozhovor s Průšou v revue *Osteuropa-Forum*, roč. 3, č. 14 (prosinec 1986), s. 7–9; SEDLECKÝ, P.: Případ Jazzová sekce, s. 540 (viz pozn. 3).

41 TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 254; NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 456, dopis městského prokurátora v Praze Maria Práška odboru vyšetřování Veřejné bezpečnosti (VB) Praha-Město Sboru národní bezpečnosti (SNB) z 22.1.1985.

42 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 466, sdělení náčelníka 2. oddělení Odboru vyšetřování VB Praha-Město majora Jaroslava Saláta z 5.5.1985 adresované Ludmile Bernáškové z Generální prokuratury ČSR. Dne 15.5.1985 informoval úředník Karel Lebeda z ministerstva kultury Bernáškovou o publikační činnosti Jazzové sekce po jejím rozpuštění. S lítostí konstatoval, že se ministerstvu nepodařilo zjistit, které tiskárny sekce používala. (*Tamtéž*, inv. č. 468.)

43 *Tamtéž*, inv. č. 474, žádost vyšetřovatele Fialy z 26.7.1985 o ztotožnění svědků, které hodlal vyslechnout ve věci trestního stíhání Jazzové sekce, adresovaná oddělení hospodářské kriminality Městské správy VB Praha-Město. Podle paragrafu 127/1 mohl být provinilec potrestán odnětím svobody až na dva roky (viz TOLAR, Jan: *Trestní zákon*

Dotyčný paragraf se vztahuje na pracovníky socialistických organizací, a bylo proto třeba zaměřit vyšetřování na období, kdy Jazzová sekce ještě působila jako oficiálně uznávaná organizace. O dva týdny později však Fiala vysvětloval, že je velmi obtížné najít důkazy o tom, že při provozu sekce v letech 1979 až 1984 skutečně došlo k neoprávněnému získávání finančních prostředků.⁴⁴ Předešlého dne přitom padlo rozhodnutí, že 2. září se skuteční domovní prohlídky u vedoucích funkcionářů Jazzové sekce a v místnostech jí užívaných v naději, že se objeví nové důkazy. Prohlídka byla nakonec provedena i u Mikoláše Chadimy, který byl jen běžným členem Jazzové sekce, protože byl signatářem Charty 77.⁴⁵

I tak byl pokrok ve vyšetřování nepatrný a v říjnu byl Fiala vystřídán.⁴⁶ Vladimír Kouřil v tom vidí jen důkaz zlé vůle režimu: Fiala musel odejít, protože nedokázal obvinít sekci. Podle Karla Srpa byl ovšem Fiala „nepoužitelný“ z politického hlediska, protože nebyl ochoten zmanipulovat důkazy a vykonstruovat právní případ. Lubomír Dorůžka si ho váží ještě víc. Líčí, jak mu Fiala v říjnu 1985 při výsledku dal otevřeně najevo, že osobně nevidí důvod sekci trestně stíhat, ale že jiní chtějí tvrdší přístup. Podle Dorůžky Fialovi nezáleželo ani tak na tom, aby dokázal vinu Jazzové sekce, chtěl spíš odhalit neschopnost ministerstva kultury, které nebylo s to ji pořádně kontrolovat.⁴⁷ Ať byla Fialova nejhlubší motivace jakákoli, setkáváme se zde s jistým paradoxem: Úřady začaly u politicky motivované presumpce viny

a předpisy souvisící. Praha, Panorama 1985, s. 194 n.). V jiném dopise z téhož dne, adresovaném Městské prokuratuře v Praze, se Fiala omluvil, že nemohl kvůli zaneprázdnění zahájit trestní stíhání 23. července, jak zněl pokyn prokurátora (NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 473). Nakonec bylo stíhání zahájeno 26. července a 6. prosince 1985 byl Karel Srp spolu s dalšími funkcionáři sekce oficiálně obviněn z porušování paragrafu 127/1 (viz *tamtéž*, inv. č. 476, Informace o stavu vyšetřování trestné činnosti v bývalé Jazzové sekci pražské pobočky Svazu hudebníků, podepsán vyšetřovatel Fiala, 8.8.1985; TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 256).

44 NA, f. Jazzová sekce, k. 2, Informace o stavu vyšetřování... (viz pozn. 42). Tím, že zkoumaly celé období 1979–1984, úřady nepřímo uznaly tvrzení Jazzové sekce, že v daném období působila legálně!

45 Viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 255; NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 479, Změna plánu vyšetřování a jeho pokračování dle propozic správy vyšetřování ze dne 2.9.1985. Pokus spojit Chadimu s kauzou Jazzové sekce se nezdařil. Kouřilův odhad, že Chadima byl vybrán jen jako chartista, aby se tak mohla prokázat podvatná podstata sekce, je velmi pravděpodobný (KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 302–304; viz také TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 249; sdělení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných č. 467 z 16.9.1985, otištěné v *Listech*, roč. 15, č. 6 (1985), s. 69).

46 V září 1985 si major Salát opět stěžoval, že je složité dokázat jakékoli porušení paragrafu 127/1 (NA, f. Jazzová sekce, k. 2, inv. č. 482, žádost vyšetřovatele Jaroslava Salát z 26.9.1985 o výslech svědků ve věci trestního stíhání Jazzové sekce adresovaná oddělení vyšetřování VB Okresní správy SNB Liberec). O zklamání na ministerstvu vnitra z výsledků domovních prohlídek viz také TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 256.

47 Viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 31 n.; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 93; DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 373. Dorůžka o rozhovoru s Fialou vyprávěl v dopise Josefu Škvoreckému z října 1985, kdy měl výslech ještě v čerstvé paměti.

a teprve potom se pustily do konstrukce právní argumentace. Ale na druhé straně představovala potřeba dát kauze jakousi právní důvěryhodnost pro represivní složky skutečnou překážku.

Fialův následník, kapitán Viktor Špirk, neměl podobné skrupule, ale přesto stačil režim jen udělit malé pokuty Karlu Srpovi a Josefu (Joskovi) Skalníkovi za různé přestupky ze začátku roku 1986.⁴⁸ V dubnu 1986 nastoupil nový prokurátor, Josef Monsport, a zároveň bylo rozhodnuto využít nový paragraf 118/1 a 2b) trestního zákona, Nedovolené podnikání, protože Jazzová sekce pokračovala v podnikání i po svém zrušení.⁴⁹ Státní orgány si uvědomovaly, že ani tento právní podklad není nenapadnutelný, což by mohlo způsobit problémy, ale ministerstvo vnitra se po konzultacích s příslušným oddělením Ústředního výboru KSČ rozhodlo pro tuto strategii, což dokládá velký politický význam celého případu.⁵⁰ Druhého září policie provedla nové domovní prohlídky a téhož dne bylo sedm funkcionářů Jazzové sekce zatčeno za porušení paragrafu o nedovoleném podnikání. Konečně byl prokurátor schopen vykonstruovat obžalobu, a tak ve dnech 10. a 11. března 1987 stanulo pět předních aktivistů Jazzové sekce před Obvodním soudem pro Prahu 4.⁵¹

48 Prokurátor a policie zjistili, že podle zákona bylo pokračování v činnosti po zrušení organizace pouhým přestupkem, který mohl být trestán jen pokutou. Tento stav vedl náčelníka správy vyšetřování Veřejné bezpečnosti podplukovníka Jana Pavlíka k následující poznámce: „Zkušenosti z řešení uvedené věci ukázaly na určité mezery v dosavadní trestněprávní úpravě, které neumožňují v dostatečné míře postihnout organizátory další činnosti zrušené společenské organizace. V této souvislosti bude vhodné přihlédnout při novelizaci norem trestního práva k těmto problémům.“ (TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 257 a 259.) Čtyři funkcionáři Jazzové sekce byli potrestáni pokutami v zimě a na jaře 1986, ale to už převládla silná politická vůle uložit mnohem tvrdší sankce (NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 505, 511 a 516).

49 Paragraf 118 byl tvrdší než paragraf 127, protože umožňoval potrestání až osmi lety odnětí svobody (viz TOLAR, J.: *Trestní zákon a předpisy související*, s. 183 n.). Tato změna paragrafů měla zajímavou dohru: V roce 1986 zapomněla prokuratura oficiálně zahájit nové trestní stíhání podle nového paragrafu. Když po roce 1989 Jazzová sekce požádala o rehabilitaci, odkázal Nejvyšší soud ČR na toto technické *faux pas* jako na právní důvod pro zrušení rozsudků z roku 1987 a vrátil kauzu prokuratuře k přezkoumání! Tím se Nejvyšší soud vůbec nevyjádřil k vykonstruované podstatě procesu. Prokuratura potom prostě oznámila, že se rozhodla případ odložit. (KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 345 n.; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 182 n.)

50 Viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 259. Ve fondu Jazzové sekce jsem o rozhodovacím procesu mezi dubnem a zářím 1986 nic nenašel.

51 Na neveřejném zasedání 30.12.1986 vrátil obvodní soud věc prokurátorovi k došetření, což naznačuje, že s usvědčujícím materiálem byly potíže. Prokurátor se odvolal, ale dostalo se mu jen částečné podpory u Městského soudu v Praze 21.1.1987. Ze zdravotních důvodů byli ještě před Silvestrem propuštěni Joska Skalník a Miloš Drda a 22.1.1987 je následovali Tomáš Křivánek, Čestmír Huňát a Vlastimil Drda. Ve vazbě zůstali až do samotného procesu jen Karel Srp a Vladimír Kouřil. Obvodní soud také odložil trestní stíhání Miloše a Vlastimila Drdy. Prokurátor podal proti všem propuštěním stížnost, ale Městský soud v Praze ji ve všech případech zamítl. (Viz Sdělení

Soud podle očekávání shledal všechny obžalované vinnými, ale přesto měl průběh soudního líčení pozoruhodné prvky. Zprvce byly rozsudky nečekaně mírné. Prokurátor Josef Monsport navrhl tři až čtyři roky vězení Karlu Srpovi, dva a půl roku Vladimíru Kouřilovi a Joskovi Skalníkovi, dva roky podmíněně Čestmíru Huňátovi a Tomáši Křivánkovi. Obvodní soud pod vedením Vladimíra Stibořka však odsoudil Srpa jen k šestnácti a Kouřila k devíti měsícům, kdežto Skalníkovi, Huňátovi a Křivánkovi uložil podmíněné tresty. Během soudního líčení se Stibořek a soudní znalkyně vyjádřili velmi kriticky k materiálům a argumentům prokurátora a soud odmítl Monsportův pokus argumentovat, že obžalovaní vážněji porušili druhý odstavec paragrafu 118. Rozsudek přiznával, že odsouzení svou činností ani nehledali, ani neměli žádný soukromý zisk, a definoval skutkovou podstatu trestného činu takto: „...nejvážněji byl narušen zájem společnosti na platnosti a dodržování zákonů a administrativně-správních aktů.“⁵² Obě strany se odvolaly, ale Městský soud v Praze 12. května 1987 všechna odvolání zamítl.⁵³

Výklady rozsudku se značně různí. Kouřilovi neimponuje Stibořkova údajná mírnost, neboť musel vědět, že obžalovaní jsou nevinní: „Takhle to byla jen polovičatost. Pro tu dobu normální.“⁵⁴ Josef Průša, právník Jazzové sekce, měl podobně smíšený dojem: rozsudky byly sice mnohem mírnější, než předpokládal, což vnímal jako pokus o kompromis, ale v podstatě měli být všichni obžalovaní zproštěni viny. Jiří Hanák, který proces sledoval z Londýna, psal, že jeho průběh nesl všechny znaky dvojakosti převládající v současné československé politice, a rozsudky hodnotil jako odraz tlaku ze Západu a ohledu na nový politický kurz v Moskvě.⁵⁵

VONS č. 599: Další vývoj v trestní věci proti funkcionářům Jazzové sekce. In: *Listy*, roč. 17, č. 1 (1987), s. 49 n.; TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 260 n. a 305 n., příloha č. 18.)

52 NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 582, rozsudek ve věci Jazzové sekce z 11.3.1987, s. 9; Průběh soudního líčení zachycují: KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 310–315; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 99–105; TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 263–269; NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 581, Soudní řízení proti výboru Jazzové sekce, 10.3.1987. Odstavec 2 b) paragrafu 118 vymezil „značný prospěch“ (rozumí se finanční) jako přitěžující okolnost trestného činu, a proto se prokurátor snažil argumentovat, že celý příjem z prodeje publikací Jazzové sekce je ziskem. Soud ale logicky odečítal všechny výrobní náklady a uznal, že skromný zbývající zisk byl reinvestován do nových publikací.

53 NA, f. Jazzová sekce, k. 3, inv. č. 606, zamítavé usnesení Městského soudu v Praze z 12.5.1987 k odvoláním odsouzených členů vedení Jazzové sekce i prokurátorky Obvodního soudu pro Prahu 4. Oldřich Tomek rozsáhle cituje z policejní zprávy o průběhu soudního jednání. Její autor poznamenal, že přívrženci Jazzové sekce vykřikovali: „Sekce, sekce, zákon, hanba, glasnost!“ (TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 269–271.)

54 Kouřil dodává: „Soudcové natolik vnímali podstatu procesu, že vložili do textu rozsudku věty, které se ve skutečnosti právně vzpíraly smyslu samotného paragrafu o nedovoleném podnikání.“ (KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 314 n.)

55 Viz HANÁK, Jiří: Tažení proti neexistující organizaci: Rozsudky nad vedením Jazzové sekce. In: *Listy*, roč. 17, č. 2 (1987), s. 35 n. Hanák zde cituje Průšovy úvahy o rozsudcích. Případ Jazzové sekce měl velký ohlas doma i v zahraničí a soudní líčení se stalo manifestací solidarity s obžalovanými.

Jazzová sekce si zahrává s ohněm. I takto by se dala interpretovat obálka Josky Skalníka pro 26. číslo bulletinu Jazz, které vyšlo v dubnu 1980 (foto z publikace Vladimíra Kouřila Jazzová sekce v čase i nečase)

Karel Srp zato Stibořka vysoce oceňuje. Ukazuje na neshody mezi prokurátorem a Stibořkem a vidí v něm slušného člověka, který vzal velké riziko na sebe.⁵⁶

Není jasné, do jaké míry byl výsledek už předem politicky stanoven. Oldřich Tomek píše: „Nad celou kauzou měl dohled policejní odbor dozoru v přípravném řízení trestním a dozoru v soudním řízení trestním, jehož závěry byly závazné pro další postup a ukládaly předem řešení prokuratury i soudům se stanovením výše trestní sazby, včetně dalších variant a možností.“ Prameny, které cituje, však tento závěr jednoznačně nepotvrzují.⁵⁷ Průběh procesu zase spíše podporuje výklad, že úvahy právní povahy (ať to byly jen Stibořkovy soukromé úvahy nebo měly systémovější povahu) působily jako jistá zábrana proti silovějšímu řešení ze strany režimu.

Proč tak složitě, proč tak dlouho?

Rozsudky víceméně ukončily činnost Jazzové sekce,⁵⁸ zbývá ale ještě objasnit, proč se likvidace sekce tolik protáhla a proč stíhání jejích vůdců postupovalo tak kom-

56 Viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 93 a 101 n. Srp dodává: „JUDr. Stibořík vynesl trest i nad sebou – krátce nato byl potichu uklizen z funkce.“ (*Tamtéž*, s. 105.) Tvrdí také, že Stibořík po roce 1989 „pracoval v ústraní“ (*tamtéž*, s. 102). Fakta to však nepotvrzují. Tyž Vladimír Stibořík, narozený 9.7.1953, který byl Českou národní radou 14.11.1979 zvolen do funkce soudce z povolání u Obvodního soudu pro Prahu 4, byl tímtéž orgánem 21.9.1988 povýšen do Nejvyššího soudu ČSR. Ani listopad 1989 neudělal konec Stiboříkově kariéře: působí jako předseda Vrchního soudu v Praze a externí člen Vědecké rady Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

57 TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 260. Tomek odkazuje na přílohu č. 18 ke své statí, tj. na zprávu náčelníka správy vyšetřování Veřejné bezpečnosti Ministerstva vnitra ČSR plukovníka Jana Pavlíka náměstkovi ministra zahraničí Zdeňku Černíkovi o stavu trestního řízení. Pisatel zde informuje o vývoji kauzy, včetně strategie prokuratury ve světle rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4 a Městského soudu v Praze nepoužít paragraf 127, odstavec 1 v probíhajícím trestním stíhání. Kritický odstavec zprávy zní: „Cestou soudního dozoru prokurátora ... se bude působit na soud, aby věc proti obv[inečnému] Srpovi a spol. ... byla urychleně a náležitě projednána a rozhodnuta, přičemž se předpokládá možnost odvolání jak na straně obžalovaných, tak na straně prokurátora (např. pokud by došlo k závažné změně kvalifikace, popř. by byl uložen příslušný mírný trest).“ Zpráva dále líčí různé varianty možného postupu podle toho, jaký trest uloží soud Srpovi. Ministerstvo vnitra si 6.1.1987 v interním spisu stěžovalo, že „průtahy v soudním projednávání a nynější vrácení obžaloby prokurátorovi k došetření“ přispívají ke zpochybnění postupu státních orgánů v očích veřejného mínění. To podle mého názoru také nepodporuje Tomkovo tvrzení, že soud jednal plně v souladu s instrukcemi ministerstva vnitra. (Viz TOMEK, K.: Akce JAZZ, s. 262, pozn. 62.)

58 Vladimír Kouřil otevřeně líčí, jak byla sekce nepřipravená na zatčení svých vůdců. Pokoušela se obnovit činnost a znovu dosáhnout legalizace (a StB ovšem nepřestala sledovat její vedoucí činitele), před rokem 1989 se ale už nikdy úplně nevzpamatovala. (Viz KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 332–347; TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 272–276.)

plikovaně. Nabízelo by se vysvětlení, že Státní bezpečnost se dlouho domnívala, že pevně ovládá situaci, a proto nemusí otevřeně zasáhnout. Oldřich Tomek svým výzkumem dokázal, že několik lidí z vedení Jazzové sekce nebo v jeho blízkosti bylo určitou dobu zaregistrováno jako spolupracovníci tajné policie. Jako nejprominentnější osoba mezi nimi figuroval v letech 1976 až 1982 i Karel Srp pod krycím jménem „Hudebník“. Tomek podrobně líčí, jak se Státní bezpečnost o Srpa intenzivně zajímala a jak se hodnocení jeho zpráv postupem času měnilo. V sedmdesátých letech bylo převážně kladné, v osmdesátých už velmi záporné. Tomek o hodnotě Karla Srpa pro StB soudí takto: „Podle obsahu nalezenných agenturních zpráv, zejména ze svazků vedených na jiné osoby, předával K. Srp informace povšechného charakteru a snadno dostupné z jiných zdrojů jak z prostředí sekce, tak i ze sféry zastupitelských úřadů. Nelze tedy jednoznačně stanovit, že by plnil zadání StB působit rozkladně proti Jazzové sekci, a je možné se domnívat, že pravděpodobně chtěl touto svou činností pojistit či „vykoupit“ její další existenci. Pokud byl úkolován proti lidem v JS, pak tyto úkoly neplnil.“⁵⁹

Petr Cibulka, který byl začátkem osmdesátých let v sekci velmi činný, je také toho názoru, že Srp sám věřil, že jedná v zájmu sekce. Cibulka nepochybuje, že Srp spolupracoval se Státní bezpečností, domnívá se ale, že chtěl jednat jako „dvojí agent“ ve snaze sekci chránit. Jeho záměrem tak prý bylo přesvědčit Státní bezpečnost, že pod jeho vedením a s tolerovanou Jazzovou sekcí bude jednodušší kontrolovat nekonformní mládežnické prostředí, než kdyby bylo zakázané a stáhlo se do nějakého undergroundu.⁶⁰ Srp si nepochybně oblíbil konspiraci

Exilový časopis Západ, vycházející v kanadské Ottawě, přinášel průběžně články o boji Jazzové sekce s komunistickými úřady z pera spisovatele Josefa Škvoreckého, který si pro tento účel zvolil ženský pseudonym Vladimíra Burke (repro Západ, roč. 5, č. 5, říjen 1985)

59 TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 245. O Srpově případě viz také s. 243–245 a přílohy č. 5–11. Srp i dnes popírá, že by byl kdy spolupracovníkem StB, a ve svých vzpomínkách otiskl úryvky z „přísně tajné“ zprávy o plánech na jeho diskreditaci falešnými pověstmi o spolupráci s StB před americkými diplomaty. (SRP, K.: Výjimečné stavy, s. 143 n.)

60 Viz *Tak pravil Petr Cibulka: Odpověď vládnoucímu komunistickému dobytku*. Olomouc, Votobia 1999, s. 22. O vztahu Jazzové sekce k Cibulkovi viz VLČEK, J.: Hudební alter-

a drama. Ve svých vzpomínkách barvitě líčí, jak měla Jazzová sekce svou vlastní, velmi výkonnou síť agentů a informátorů na vysokých místech a jak několik osob v sekci s jeho vědomím přinášelo zprávy Státní bezpečnosti. Lubomír Dorůžka špionážní systém sekce velmi obdivoval, kdežto Vladimír Kouřil píše, že Srp občas jen mlhavě naznačoval, že sekce má „nahore“ i přívržence, což však sám nikdy nezažil.⁶¹ Co se týká účinnosti těchto „zpravodajských her“, domnívá se Tomek, že byly po psychologické stránce užitečné, ale že jejich konkrétní výsledky byly sporné a lidská cena vysoká.⁶²

Abychom shrnuli: i kdyby Státní bezpečnost měla skutečné spolupracovníky ve vedení Jazzové sekce,⁶³ je nesporné, že od roku 1980 byla sekce jako taková považována za rozkladný element. Nadporučík Rudolf Kotál, student Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti, psal v roce 1981 v diplomové práci s názvem *Systém kontrarozvědných opatření, zaměřených na odhalování a dokumentaci nepřátelského ideologického působení v oblasti čs. hudby*, že Jazzová sekce dostává od „ideodiverzních center a seskupení“ kolem časopisu *Listy duchovní a finanční podporu* a že publikace Jazzové sekce o české alternativní hudbě „zcela jasně ukazuje, kam může vést ideologická diverze v oblasti populární hudby. Vede ke vzniku tzv. druhé kultury, která balancuje na ‘břítovém ostří zákona’.“ Podle Kotála je však složité proti tomuto vývoji bojovat: „Nebezpečí se skrývá zejména v tom, že co je možné udělat amatérovi, jenž za svoji činnost nebere žádnou odměnu, a navíc své skladby nabízí veřejnosti pod hlavičkou určité organizace (rozumí se Jazzové sekce – pozn. autora) naprosto legálně.“⁶⁴ O pět let později musel Analyticko-informační, plánovací a kontrolní odbor desáté správy Sboru národní bezpečnosti uznat, že „výrazným příkladem neúspěšné prevence je případ zákazů činnosti Jazzové sekce“.⁶⁵ Protekce či řízení ze strany Státní bezpečnosti tak nemůže vysvětlit dlouhé přežití sekce v osmdesátých letech, i když je nutno dodat, že soudní stíhání

nativní scény sedmdesátých až osmdesátých let, s. 223 a 261, poznámka č. 19 (viz pozn. 4).

61 DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 372; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 31.

62 TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 251 n.; SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 27. Josef Vlček popisuje, jak se Srpovým souhlasem podepsal spolupráci s StB a pečlivě s ním koordinoval, co říci a o čem pomlčet (VLČEK, J.: *Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let*, s. 233). Tomek potvrzuje Vlčkovu podání (TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 246 n.). K případu Josefa Vlčka a Karla Srpa viz také VANĚK, M.: *Byl to jenom rock'n'roll?*, s. 422–424 a 430.

63 Podle Tomka celkem působilo v Jazzové sekci 34 spolupracovníků StB, skartace většiny agenturních svazků mu ale nedovolila odhadnout, jaký byl jejich podíl na rozkladu sekce (TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 250 n.).

64 Citováno podle statě Miroslava Vaňka „Kytky v popelnici“, s. 191 a 194 (viz pozn. 28).

65 Citováno podle práce Oldřicha Tomka „Akce JAZZ“, s. 252. Zpráva pokračuje: „Přes několikaleté úsilí nejsou dosaženy výsledky adekvátní vynaloženým silám a prostředkům. Důvodem je především nedůsledný postup zainteresovaných orgánů, který umožnil Jazzové sekci více než zdvojnásobit počet členů, navázat spojení na Chartu 77 a získat podporu nepřátelských zahraničních center.“

bylo často pro režim poslední alternativou, používanou až po selhání už zmíněné „prevence“ v jejích různých podobách.

Už i strach před estébáckou infiltrací mohl působit „preventivně“, tím že vytvořil atmosféru nedůvěry s rozvratnými účinky. Tento jev, který hudební publicista Josef Vlček nazývá „fízlofobií“, asi nevyhnutelně doprovázel veškerou nezávislou činnost. Jazzová sekce zvláště podezřívala Sekci mladé hudby, která byla založena v roce 1977 v rámci Svazu hudebníků ČSR, asi jako alternativa k Jazzové sekci⁶⁶ (osobní nevraživost zde ale také hrála jistou roli). Ukázalo se totiž, že Sekce mladé hudby a její vůdce Ladislav Zajíček s velkým úspěchem uspořádali koncerty, i když se Jazzová sekce dostala do nesnází. Nakonec však i Sekce mladé hudby začala podporovat nezávislou kulturu, a proto také figurovat v úředních spisech po boku Jazzové sekce. Spolu s celým Svazem hudebníků byla likvidována v letech 1984 a 1985.⁶⁷

Byrokratická neschopnost a spory nepochybně také přispěly k prodloužení života sekce. Vedoucí činitelé Svazu hudebníků nebyli vzory administrativní zdatnosti a stížnosti na špatnou práci jiných orgánů se často objevovaly i poté, co převzali kauzu profesionální úředníci z různých ministerstev a policejních oddělení. Podle Karla Srpa se Jazzová sekce dokonce jistou dobu snažila využít vzájemnou nedůvěru a neúctu mezi státními orgány.⁶⁸

66 Vlček dodává, že čím víc se jádro Jazzové sekce dostávalo pod tlak StB, tím slabší byla fízlofobie (VLČEK, J.: *Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let*, s. 232 n.). Avšak v roce 1988, když se starí i noví aktivisté marně snažili obnovit sekci, působilo vzájemné podezírání k velké radosti StB skutečně rozvratně (TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 274 n.).

67 Ladislav Zajíček spolupracoval s Jaroslavem Hutkou, Janem Burianem a dalšími hudebníky. Sekce mladé hudby měla asi deset tisíc členů, vydávala informační bulletiny a knihy (např. *Šuplík plný Zappy*), pořádala veřejné videoprojekce jinak zapovězených filmů atd. Při Sekci mladé hudby vznikl také jazzový klub v pražském Parnasu. Lubomír Dorůžka v říjnu 1985 psal Josefu Škvoreckému, že mu při výslechu nadporučík Fiala, který tenkrát měl Jazzovou sekci na starost, řekl: „Ti jsou na tom ještě hůř, jenže ti nemají doma na stole americkou vlaječku.“ (DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 374 a 380.) K Sekci mladé hudby viz dále VLČEK, J.: *Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let*, s. 222 a 232 n.; LINDAUR, V. – KONRÁD, O.: *Bigbít*, s. 92 n. (viz pozn. 17); VANĚK, M.: *Byl to jenom rock'n'roll?*, s. 265–270 (autor rozebírá zvláště vztahy Jazzové sekce a Sekce mladé hudby); dále GORDON SKILLING, Hubert: *Samizdat and an Independent Society in Central and Eastern Europe*. London, Macmillan 1989, s. 82; viz také <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/alternativa/sekcemludby.php> (staženo 29.7.2009). O potížích režimu s masovým používáním amerických symbolů u československé mládeže 70. a 80. let viz BREN, Paulina: *Looking West: Popular Culture and the Generation Gap in Communist Czechoslovakia, 1969–1989*. In: PASSERINI, Louisa (ed.): *Across the Atlantic: Cultural Exchanges between Europe and the United States*. Brussels, Peter Lang 2000, s. 307–309.

68 „Známa byla nevraživost mezi stáťáky a kriminalisty, úředníky z ministerstva zahraničí a vnitra ... a ti všichni měli za největší tupce v naší branži ministerstvo kultury.“ (SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 113 n. a také s. 27; dále viz TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 248,

Hranice mezi obecným byrokratickým sklonem sledovat standardní přístupy a skutečnou starostí o literu zákona je nutně pohyblivá a nejistá. Fakta ale naznačují, že rozhodnutí působit v rámci zákona a opírat se v plném rozsahu o právní argumenty poskytlo Jazzové sekci jistou – i když nakonec nedostatečnou – ochranu před politicky motivovaným hněvem komunistických mocipánů. Mocenské orgány musely najít právní ospravedlnění, aby rozpustily jednou už povolenou organizaci, a snad nás nemusí úplně překvapit, že se i v komunistickém státě mohl vyskytnout soudce, který si v soudní síni vyžádal alespoň jistou míru souvislé a řádně doložené argumentace. Jak je však z dosavadního výkladu snad patrné, pronikalo právní uvažování i do postupu prokuratury, a dokonce i různých policejních oddělení včetně Státní bezpečnosti. Politická vůle k perzekuci byla očividná, ale v několika případech musely mocenské orgány opustit zvolenou strategii vyšetřování, protože nebyly s to doložit skutkovou podstatu potřebnou pro použití už vybraného paragrafu.⁶⁹

Nezávislý aktivismus a hranice zákona

Nutno zdůraznit, že takový legalismus byl i v nejlepším případě pouhým pseudolegalismem uplatňujícím se v režimu, který se ani necharakterizoval, ani nejednal jako právní stát.⁷⁰ Měl-li to za potřebné nebo žádoucí, mohl se režim

251 n. a 254.) Faktem je, že v roce 1983 obor umění Ministerstva kultury ČSR nesouhlasil s ostatními mocenskými orgány v názoru, jak hodnotit rockovou hudbu a mladou kulturu obecně (viz VANĚK, M.: Kytky v popelnici, s. 212–215 – viz pozn. 28).

69 Paragraf 127 nebyl jediným ustanovením trestního zákona, které se v daném případě nepovedlo použít (viz TOMEK, O.: Akce JAZZ, s. 257). V roce 1987 byla StB nucena uznat, že nemůže trestně stíhat Mikoláše Chadimu, kterého jinak kvůli jeho podpisu Charty 77 považovala za vhodného kandidáta pro proces s Jazzovou sekci: „Provedení agenturními opatřeními, využitím zpravodajské techniky a provedením dalších opatření nebylo potvrzeno, že by jmenovaný prováděl takovou trestnou činnost, která by naplňovala skutkovou podstatu některého z trestných činů.“ (Citováno podle: tamtéž, s. 249 n.)

70 Představa právního státu se nevyhnutelně dostala do konfliktu s doktrínou vedoucí role KSČ. Režim se proto po únoru 1948 tomuto pojmu vyhýbal (ani v roce 1968 se nevešel do reformního diskurzu) až téměř do konce 80. let, kdy ho sovětské diskuse donutily apologeticky prohlásit, že ČSSR už právním státem je. (Viz JIČÍNSKÝ, Z.: *Charta 77 a právní stát*, s. 94–100, 110–112 a 140–142 – viz pozn. 11.) Tak ministr Marián Čalfa ve Federálním shromáždění 19.6.1989 v diskusi o přípravě nové ústavy řekl: „Nově se navrhuje zakotvit úlohu KSČ v politickém zřízení ČSSR. Doporučuje se zdůraznit, že strana působí politickými prostředky a že působí v mezích ústavy a zákonů.“ Na to reagoval předseda Federálního shromáždění Alois Indra celkem logickou otázkou: „Znamená to, že doposud působila v rozporu s ústavou, v rozporu s platnými zákony?“ Čalfova odpověď je roztomilá: „KSČ byla dosud určitým způsobem nad zákonem, protože z jejího rozhodnutí se měnila ústava i zákony, jak bylo třeba. Nyní se chce určitým způsobem vyjádřit i vázanost komunistické strany ústavním rámcem. Tento princip v ústavě takto

Správa SNB hl. m. Prahy
a Středočeského kraje
odbor vyšetřování VB
PRAHA 1, Konviktská 14
VV - 66/22-85

Dne 6.2.1986

PŘEDVOLÁNÍ OBVINĚNÉHO

Karel S R P , nar. 18.1.1937

(jméno, příjmení a data narození)

Vostrovská 482/42, Praha 6 - 160 00

(adresa)

Dostavte se:

k výslechu*)

k seznámení s výsledky vyšetřování - vyhledávání*)

k Vyšetřovateli

dne 14.2.1986 u 13,00 hod.

Správa SNB hl. m. Prahy
a Středočeského kraje ve vlastní věci
odbor vyšetřování VB

PRAHA 1, Konviktská 14
K výslechu předložte
vami citovaný Ekonomický rád pro pobočky SH, obsahu-
jící ceníky služeb a prací a ceníky MK CSR, podle
kterých bylo fakturováno.

Nedostavíte-li se na toto předvolání k výslechu bez dostatečné omluvy, mů-
žete být předvedeni(a) (§ 90 tr. ř.č. na to, jakož i možnost uložit Vám pořádko-
vou pokutu do Kčs 500,-, podle § 66 tr. ř.č. Vas upozorňuji.*)

Nedostavíte-li se k seznámení s výsledky vyšetřování - vyhledávání bez řádné
omluvy a uvedení důvodů, nemože za to, že se tohoto práva zříkate a vy-
řizování vyhledávání bude skončeno, ať už byste byli(a) s jeho výsledky seznámeni(a).

Jste-li zaměstnan(a), oznamte svému zaměstnavateli, že jste předvolán(a).
Přineste s sebou toto předvolání a svůj občanský průkaz.

Vyšetřovatel VB:

WOL. Š P A R K

(podpis)

Předvolání k výslechu v souvislosti s Jazzovou sekcí nebylo pro Karla Srpa za „nor-
malizace“ ničím výjimečným (repro dokumentu z Národního archivu, fond Jazzová
sekc)

vyjádřen nebyl.“ (Citováno podle: CIGÁNEK, František: Předlistopadový parlament ve
světě archivní dokumentace. In: MANDLER, Emanuel (ed.): Dvě desetiletí před listopa-
dem '89. Praha, Maxdorf 1993, s. 65.)

kdykoli uchýlit k otevřené politické represi. Chtěl jsem však upozornit na jisté nesrovnalosti ve fungování režimu a ukázat, jak různí sociální aktéři tento zvláštní stav vnímali a jak na něj reagovali. Aktivisté Jazzové sekce si tuto dvojznačnost plně uvědomovali. Obratně využívali daných možností v rámci socialistického zákonodárství, a přestože (nebo protože) neměli sebemenší iluze o podstatě režimu, také za účelem sebeobranu studovali svá zákonná práva v případě zatčení, domovní prohlídky a podobně.⁷¹ I bez trestu vězení, který nakonec stihl Karla Srpa a Josku Skalníka, museli všichni aktivisté platit vysokou daň v podobě výsledků, zastrašování a z toho plynoucího stresu.⁷² Bez neobvyklé občanské odvahy, velké vzájemné důvěry a železné kázně by nemohli tolik let vzdorovat „profylaxi“ režimu. Tento málem schizofrenický stav, ve kterém se vědomí, že koneckonců je člověk vydán napospas komunistickým mocipánům, pojilo s vírou v alespoň částečnou ochrannou sílu zákona (daného týmiž komunisty!), se však nevyskytoval jen u hrstky aktivistů Jazzové sekce, ale také v disidentských kruzích.

Karel Srp uvádí, že v očekávání režimního zásahu činitelé Jazzové sekce pilně studovali návod připravený Chartou 77, jak se chovat při výslechu a domovní prohlídce.⁷³ A exilové *Listy* často publikovaly články s právními doporučeními, psané anonymním „Advokátem chudých“.⁷⁴ „Prohlášení Charty 77“ ve své kritice politické represe v Československu důsledně používá legalistický diskurz, srovnávající komunistickou praxi nejen s mezinárodními smlouvami, ale i s platným československým zákonodárstvím, a i když politická kampaň proti Chartě zesílila, pokusili se její mluvčí doložit, že Charta není protizákonná.⁷⁵

71 Josef Průša a Jazzová sekce dokonce organizovali školení občanské sebeobranu pro přední aktivisty a jejich rodiny. A lékařka Ludmila Krausová prověřila zdravotní stav předních členů sekce, aby měli dokumentaci v případě fyzického násilí. (SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 81 n. a 107; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 32.)

72 Tlak na zdraví mohl být obrovský. Miloši Drdovi, pokladníkovi sekce, bylo 71 let a byl nemocen, když ho v říjnu 1986 vzali do vazby. Byl nakonec ze zdravotních důvodů v lednu 1987 propuštěn, tvrdé měsíce ve vězení mu ale podlomily zdraví a nikdy se před smrtí v roce 1990 neuzdravil. (Viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 112; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 308 a 329.)

73 Viz SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 81. Během prohlídky v bytě Vladimíra Kouřila 2.9.1986 našla policie „deset kusů výtisků s instrukcemi, jak se chovat při domovní prohlídce“ (TOMEK, K.: *Akce JAZZ*, s. 256, pozn. 50). Nelze vyloučit, že to bylo anonymní „Poučení vyšetřovaným“, otištěné v *Listech*, roč. 13, č. 1 (1983), s. 42–45.

74 Například: Právní porada. In: *Listy*, roč. 5, č. 6 (1975), s. 41–43; Junty odebírají občanství. In: *Tamtéž*, č. 7, s. 8 n.; Komentář na přání příslušníka SNB. In: *Tamtéž*, roč. 8, č. 3–4 (1978), s. 27–29; Generálnímu prokurátorovi. In: *Tamtéž*, roč. 9, č. 7 (1979), s. 18. Všechny uvedené texty jsou podepsané „Advokátem chudých“.

75 Základní „Prohlášení Charty 77“ se o československém zákonodárství zmiňuje jen okrajově, v dalších dokumentech se poukazy na ně však objevují častěji. Je tomu tak např. již v dopise mluvčích Jiřího Hájka a Jana Patočky z 3.2.1977 Federálnímu shromáždění ke stanovisku Generální prokuratury ČSSR z 31.1.1977 prohlašujícím Chartu za nezákonnou (je otištěn v edici: CÍSAŘOVSKÁ, B. – PREČAN, V. (ed.): *Char-*

Právní teoretik Jiří Příbáň tvrdí, že se Charta 77 strategicky zaměřovala na diskurz legality, aby „odhalovala orwellovskou ‘dvojazyčnou’ povahu principu socialistické zákonnosti a potažmo celého režimu“, a dodává, že se tato strategie „ukázala jako velmi účinná, protože jasně prokázala, že jazyk práva neznamenal v komunistickém justičním systému často vůbec nic“.⁷⁶ Jestliže však právo samo a jazyk práva často pro režim neznamenal „vůbec nic“, nemůžeme vysvětlit, proč se Charta i nadále – když byla tato

Karel Srp a Vladimír Kouřil (v pozadí) jsou přiváděni v poutech k jednací síni Obvodního soudu pro Prahu 4 (foto z publikace Karla Srpa *Výjimečné stavy*)

pravda už jednou provždy odhalena – velmi pečlivě starala o právní argumentaci. Také by nemělo valný smysl založit Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a neúnavně v něm pracovat, kdyby jediným výsledkem této činnosti bylo více perzekuce. Nemohu proto s Příbáněm souhlasit, když píše: „Disidenti nikdy totiž nežádali, aby systém komunistické justice pouze dodržoval své vlastní zákony. Legitimační otázka ve skutečnosti zněla: ‘Jaký obsah mají mít právní stát a legalita?’“⁷⁷ Zajisté, zmíněná otázka byla pro Chartu 77 zásadní, když ale Příbáň vidí v její strategii *jenom* morální a existenciální kritiku režimní „dvojazyčnosti“ v oblasti legality (mohli bychom to možná nazvat patočkovsko-havlovskou linií), přehlíží dvě věci: zaprvé klíčovou roli, kterou v Chartě hráli bývalí reformní komunisté-právníci (Zdeněk Jičínský, Zdeněk Mlynář, Pavel Rychetský, Jiří Hájek a další), kteří se všichni v šedesátých letech angažovali v bojích o právní reformu,⁷⁸ a zadruhé obzor očekávání. V roce 1977 (stejně jako i v roce 1987)

ta 77, sv. 1, dokument č. 7, s. 18–21; zde viz i další dokumenty – viz. pozn. 5). Viz také JIČÍNSKÝ, Z.: *Charta 77 a právní stát*, s. 14–93 (viz pozn. 11). Velký přítel a znalec Charty 77 Hubert Gordon Skilling měl obrovské potíže s legalistickým postupem Charty, který považoval za naivní a rozporuplný. Nepokusil se však tuto rozporuplnost vysvětlit. (GORDON SKILLING, Hubert: *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*. London, Allen & Unwin 1981, s. 64 n. a 181.) Viz dále THOMAS, Daniel C.: *The Helsinki Effect: International Norms, Human Rights, and the Demise of Communism*. Princeton – Oxford, Princeton University Press 2001, s. 105 n. a 176–179 (v českém vydání: *Helsinský efekt: Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Praha, Academia 2007, s. 113 n. a 185–188).

⁷⁶ PŘIBÁŇ, J.: *Disidenti práva*, s. 215 (viz pozn. 11).

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 217.

⁷⁸ Příbáň se zmiňuje o Janu Patočkovi, Václavu Havlovi a Václavu Bendovi, ale ani slovem o myšlenkách nebo roli bývalých reformních komunistů v Chartě (*tamtéž*, s. 218).

musel člověk počítat s tím, že komunistický režim vydrží ještě dlouho, a podle toho volit mezi symbolickým a pragmatickým jednáním. Charta 77 a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných naprosto pragmaticky předpokládaly, že svým veřejným upozorňováním na porušování zákonů vytvářejí jistý tlak na orgány komunistické moci a že to občas může ovlivnit jejich chování v podobě méně přísných rozsudků, rychlejšího propouštění a podobně.⁷⁹

Ideologie, legitimita a zákon

Zdál-li se disidentský přístup k zákonu hodně ambivalentní, odráželo to jen – jak už bylo naznačeno – podobnou rozporuplnost v chování režimu. Kořeny těchto rozporů lze hledat na různých úrovních. Zde stručně rozeberu tři faktory, abych se pokusil vysvětlit, proč Husákův režim považoval za tak důležité přikrášlit svou represi náterem legality. Jde o vývoj režimní ideologie a legitimačního diskurzu, vývoj zákonodárství a právního systému a zatřetí vývoj na pragmaticko-politické úrovni. Za zmínku stojí i čtvrtý prvek, třebaže je nesystémový, totiž lidský faktor. Nelze vyloučit, že se v mnoha případech prostě setkáváme s lidmi v oficiálních funkcích, kteří z jakýchkoli důvodů jednali v rozporu s očekáváním režimu.

Komunistická právní teorie nikdy netajila, že zákon je podřízen politice. V jejím pojetí je zákon za socialismu – jako v každé společnosti – *a priori* nástrojem realizace vůle vládnoucí třídy, a proto nemohly montesquieuovské principy dělby státní moci mít žádnou politickou platnost.⁸⁰ Československá socialistická ústava z roku 1960 dala veškerou moc v ČSSR do rukou pracujícího lidu (článek 2, odstavec 1), ovšem s velevýznamným dodatkem v článku 4, že „vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa“. Ve stejném duchu byla nezávislost soudů (článek 98) a soudců (článek 102) podmíněna jejich povinností vykládat zákony „v souladu se socialistickým právním vědomím“, tj. s vůlí předvoje dělnické třídy, KSČ.⁸¹ Diferenciace státních orgánů – parlament, vláda, soudy, prokuratura – představovala jen čistě

n.). Už v roce 1975 viděli Hájek a Mlynář v helsinském procesu nové možnosti pro prosazování nároků na uplatnění lidských práv v Československu (viz KUSIN, Vladimír V.: *From Dubček to Charter 77: A study of "normalization" in Czechoslovakia*. New York, St. Martin's Press 1978, s. 291–295; THOMAS, D. C.: *The Helsinki Effect*, s. 100 n. – v českém vydání *Helsinský efekt*, s. 109 n.).

79 Viz PAŽOUT, Jaroslav: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. In: BLAŽEK, Petr (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*. Praha, Dokořán 2005, s. 96–101.

80 Viz VEBERA, Zdeněk: *Právní záruky ústavnosti a zákonnosti v ČSSR*. Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1975, s. 39 n.

81 ZDOBINSKÝ, Stanislav (ed.): *Československá ústava: Komentář*. Praha, Panorama 1988, s. 185 a 194 n.; viz také ústavní článek 17 s komentářem, s. 99 n.

účelnou dělbu práce, bez které „ve složité moderní společnosti je výkon státní moci nepředstavitelný“, jak to v roce 1975 vyjádřil Zdeněk Vebera.⁸²

Komunistická strana získala absolutní moc v Československu v roce 1948, aby vedla „pracující lid“ k úplnému vítězství nad „buržoazií“ a „reakcí“, a proto se zákon stal jen další zbraní v třídním boji. V prosinci 1952 vyjádřil ministr národní bezpečnosti Karol Bacílek tuto instrumentální logiku za podmínek „diktatury proletariátu“ obdivuhodně jasně: „O tom, kdo je vinen a kdo nevinen,

kde končí omyly a chyby a kde nastává trestní odpovědnost, rozhodne strana za pomoci orgánů národní bezpečnosti.“⁸³ Všimněme si v jeho úvaze naprosté absence soudů. Už o osm let později však preambule nové ústavy slavnostně prohlašuje: „Socialismus v naší vlasti zvítězil!“ Proto také „vykořisťování člověka člověkem je navždy odstraněno“. Všechny sociální předpoklady pro třídní antagonismy jsou už vymýceny, a proto je nyní „diktatura proletariátu“ vystřídána „všelidovým státem“. V rámci vládnoucí ideologie to logicky znamenalo, že politické a sociální úchylinky mohou vzniknout už jen v nadstavbě (ovšem i na základě vlivů z tábora kapitalismu).⁸⁴

Na základě této doktríny bylo velmi těžké vysvětlit události v roce 1968. Po porážce pražského jara teoretikové „normalizace“ ostře kritizovali Antonína Novotného za to, že přecenil vývoj a vyspělost československé společnosti v šedesátých letech, ale přes pokusy prosadit názor, že se země ještě nalézá ve fázi „diktatury proletariátu“,⁸⁵ zůstala preambule ústavy nezměněna. V roce 1971 prohlásil čtrnáctý sjezd KSČ, že krize způsobená revizionistickými a kontrarevolučními silami je úspěšně překonaná, a s každým rokem po sjezdu bylo proto ideologicky o něco nepohodlnější uzнат existenci významnějších „antisocialistic-

Příznivci Jazzové sekce na chodbě před soudní síní při procesu s jejím vedením, uprostřed Václav Havel (foto z publikace Karla Srpa Výjimečné stavy)

82 VEBERA, Z.: *Právní záruky ústavnosti a zákonnosti v ČSSR*, s. 39.

83 Citát je převzat z publikace: HEJL, V. – KAPLAN, K.: *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 185 (viz pozn. 10).

84 Viz k tomu dlouhá diskuse v práci Jiřího Boguszaka *Základy socialistické zákonnosti*, s. 27–53 (viz pozn. 7). Východiskem autorova rozboru je tvrzení, že porušování socialistické zákonnosti je způsobeno především ideologickými pozůstatky kapitalismu, tj. kapitalistickou minulostí socialistického státu. Boguszak děkuje Zdeňku Jičínskému, který knihu recenzoval, za cenné rady.

85 Viz POKSTEF, J.: *Der soziale Wandel in der ČSSR*, s. 428–441 (viz pozn. 11).

kých sil“ uvnitř československé společnosti. Pravidelně se volalo po ideologické bdělosti v různých sférách nadstavby, v podstatě už ale komunistická strana dávala přednost tomu, aby legitimizovala svůj mocenský monopol prostřednictvím odkazů na svou jedinečnou schopnost vést společnost správným směrem, zajišťovat stabilitu a růst a dodržovat pořádek.

Nechci se zde zabývat otázkou, do jaké míry komunistická nomenklatura věřila svým vlastním doktrínám. V každém případě však tato ideologie – jako systém kanonizovaných vysvětlení stavu společnosti – poskytovala *jazyk*, jehož používání bylo ve vnitřní komunikaci režimu i ve styku s obyvatelstvem povinné. A v tomto jazyce hrála právní terminologie a odkazy na právo a zákony stále přednější roli. Vliv tohoto diskurzu byl patrný již v projevu Gustáva Husáka k Ústřednímu výboru KSČ, poté co byl zvolen prvním tajemníkem strany: „Nastolují se otázky – o režim a zda nebude policejní režim. I dnes jeden soudruh říká – nevrátíme se k politickým procesům? (...) Za celé vedení mohu říci, že budeme velmi přísně dodržovat u nás zákonnost, přísně střežit práva lidu. A také přísně střežit dodržování zákonů.“⁸⁶

Komunistická strana se v dubnu 1969 nacházela v mohutném zápasu s nepřítelem tak silným, že bylo zapotřebí „bratrské pomoci“, přesto ale Husák – ovšem povoláním právník – opakovaně prohlašoval, že nechce politické procesy! Československo v prvních letech Husákovy vlády zažívalo obrovskou vlnu čistek a soudní perzekuce, jestliže se ale v padesátých letech o obětech režimu mluvilo jako o „třídních nepřátelích“, v sedmdesátých a osmdesátých letech už byli převážně prezentováni jako lidé porušující zákony.⁸⁷ Změna diskurzu byla velická, a to muselo mít i praktické důsledky.

86 Musíme hledat poctivé komunistické řešení: Závěrečné slovo na plenárním zasedání ÚV KSČ 17. dubna 1969. In: HUSÁK, Gustáv: *Projevy a stati: Duben 1969 – leden 1970*. Praha, Svoboda 1970, s. 10–34, zde s. 30. „Práva lidu“ ovšem nejsou totéž co „práva lidí“! Husák pronesl citovaný výrok určitě z taktických důvodů v nejasné situaci kolem jeho volby, ale i později zůstal u tohoto diskurzu. V lednu 1970 v rozhovoru v *Rudém právu* definoval politickou „konsolidaci“ (Husák toto slovo preferoval před „normalizací“) jako proces zajišťující „klidný život lidí, dodržování zákonnosti, svobodný rozvoj společnosti, příznivé podmínky pro rozvoj hospodářské činnosti, stabilitu, sociální a existenční jistotu“ (Proč byl leden nutný? Rozhovor Rudého práva se soudruhem dr. Gustávem Husákem, leden 1970. In: *Tamtéž*, s. 330–335, zde s. 335).

87 Krutá ironie Husákovy metody maskovat politické pronásledování starostí o pouhé dodržování zákonů je patrná v příhodě, kterou roztomile líčí Milan Šimečka. V roce 1972 se pokusil vysvětlit absurdní dimenze nedávno skončeného politicky motivovaného soudního procesu předsedovi Slovenské národní rady. Ten vyjádřil svůj soucit s odsouzeným Ladislavem K., rozhovor ale uzavřel výrokem, že „on nemůže udělat nic, protože kdyby on zasahoval do pravomoci soudu, opakoval by vlastně staré chyby z padesátých let“. (ŠIMEČKA, Milan: *Obnovení pořádku*. Brno, Atlantis 1990, s. 117.)

Právní vývoj v šedesátých a sedmdesátých letech

Šedesátá léta se v oblasti zákonodárství vyznačovala značným aktivismem. Trestní zákon byl novelizován v roce 1961. Nová úprava ve srovnání se zákonem z roku 1950 snižovala maximální výši mnoha trestů a upřesňovala definici trestných činů.⁸⁸ Téhož roku nový trestní řád poprvé dovolil, aby právní zástupce obžalovaného obdržel informace o výsledcích vyšetřování, a zákon z roku 1963 nově vymezil roli právních zástupců, tak aby mohli lépe hájit zájmy obžalovaných. Zákon z roku 1964 ukládal profesionálním soudcům povinné právní školení a v roce 1965 byl trestní řád znovu novelizován ve prospěch práv obžalovaných a jejich právních zástupců. I používání vyšetřovací vazby bylo regulováno a vězeňství bylo převedeno z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti. Přes nesouhlas ministerstva vnitra došlo také k pokusům omezit vliv prokuratury.⁸⁹

Dohromady tvořily tyto kroky soustavný pokus zlepšit kvalitu a funkční autonomii právního systému. Iniciativa vycházela z velké části od právníků z Československé akademie věd a Karlovy univerzity, kteří kritizovali libovůli a chybějící profesionalitu v celém právním systému. Teoreticky využili deklarovaného vítězství socialismu, aby útočili na pojetí socialistické zákonnosti zděděné po Stalinovi a jeho generálním prokurátorovi Andreji Vyšinském. Socialistická zákonnost podle

Pohled do soudní síně při přelíčení s členy Jazzové sekce v březnu 1987. Vlevo za stolem prokurátor Petr Šnajdr, jenž navrhoval nejvyšší tresty a propadnutí majetku obžalovaných, v čele soudkyně z lidu Sylvie Groszová, Vladimír Stibořík a další soudce z lidu Zdeněk Libal, kteří tresty zmírnilí (foto z publikace Karla Srpa Výjimečné stavy)

88 V soudobé odborné literatuře byla reforma trestního zákona velmi chválena jako významný krok vpřed při uskutečňování principů socialistické zákonnosti (viz TOLAR, Jan – PŘENOSIL, Gustav: Die neue Strafgesetzbuchung in der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik. In: *Osteuropa-Recht*, roč. 8 (1962), s. 177–190. Hlava pojednávající o „trestných činech proti republice“ (tzv. politické paragrafy 91–115) však i nadále obsahovala několik „gumových“ paragrafů umožňujících svévolný, politicky motivovaný výklad.

89 Viz KOSIK, Karel: Der Rechtsanwalt im tschechoslowakischen Strafprozeß. In: *Jahrbuch für Ostrecht*, č. 11. Regensburg, Institut für Ostrecht 1970, s. 107–120; SCHMIED, Erich: Die Entwicklung des tschechoslowakischen Strafrechts seit 1961. In: *Jahrbuch für Ostrecht*, č. 20. Regensburg, Institut für Ostrecht 1979, s. 49–65; GOLAN, Galia: *The Czechoslovak Reform Movement*. Cambridge, Cambridge University Press 1971, s. 210–222.

nich neměla být pouhým nástrojem represe, ale také prostředkem, jak definovat a regulovat vztah občana ke státu. Do jisté míry přibližovaly tyto reformy československé zákonodárství normám právního pozitivismu ve smyslu pravidelnosti, předvídatelnosti, integrity a podobně.⁹⁰

Akční program KSČ z dubna 1968 dokládá politický vliv těchto idejí. Program deklaroval nutnost zlepšit zákonnou ochranu osobních a politických práv občanů a doporučoval větší rozdělení moci: „Právní politika strany vychází ze zásady, že při sporu o právo (včetně správních rozhodnutí státních orgánů) je základní zárukou zákonnosti řízení před soudem, který je nezávislý na politických činitelích a je vázán jen zákonem.“⁹¹ Je zbytečné se dohadovat, kam až by tento proces vedl, kdyby nedošlo k srpnové invazi; v daném kontextu je ale důležité, že se Gustáv Husák přes nátlak ultrakonzervativců neuchýlil (až na výjimky) k politickým procesům a ani neodvolal formalizaci zákonných norem dosaženou v šedesátých letech. Naopak se rozhodl, jak už o tom byla řeč, že použije zákon jako hlavní nástroj – a také hlavní *argument* – své politiky „konsolidace“.⁹²

90 Viz KUSIN, Vladimír V.: *The Intellectual Origins of the Prague Spring*. Cambridge, Cambridge University Press 1971, s. 30–35; JIČÍNSKÝ, Z.: *Charta 77 a právní stát*, kapitoly 1, 2 a 4 (viz pozn. 11); viz také MLYNÁŘ, Zdeněk: *Mráz přichází z Kremli*. Praha, Mladá fronta 1990. Úspěch právních reformátorů ovšem také úzce souvisel s důsledky probíhajícího procesu rehabilitace komunistických obětí z procesů 50. let.

91 *Akční program KSČ*. Praha, ÚV KSČ 1968, s. 31 n. Pověšme si důrazu na proceduru. Je to důkazem jisté obrody myšlenek právního pozitivismu, který měl ve střední Evropě velkou tradici. Tento způsob uvažování lze chápat jako pokus nahradit všepřonikající strukturu *infrastrukturou*, tj. otevřenou výměnou mezi autonomními společenskými subjekty. To znamenalo změnu úlohy komunistické strany z administrátora na aktéra v souladu s tím, jak se pokoušela redefinovat jako *politická* síla. Reformní komunisté považovali zákonné prostředky za klíčové pro tyto snahy, poněvadž jen neutrální rámec zákona mohl zaštitit prostor pro otevřenou politickou diskusi. Na jaře 1968 jasně na tento mechanismus upozornil Zdeněk Mlynář: „Stane-li se nyní postupně programovaný vývoj socialistické demokracie u nás skutečností, končí tím definitivně éra tzv. právního nihilismu v naší politice i každodenním životě. Výstavba právního řádu se naopak nutně stane jednou z podstatných podmínek úspěchu celého demokratizačního úsilí, neboť systém politické demokracie je nemyslitelný bez vyspělého, vysoce kultivovaného systému právních vztahů.“ (MLYNÁŘ, Zdeněk: *Právo, právní věda a náš politický vývoj*. In: *Právník*, roč. 108, č. 5 (1968), s. 377–379, zde s. 377)

92 Inga Markovitsová ukázala, že se otázky zákonodárství a legality v 70. letech dostaly do středu pozornosti ve všech socialistických státech. Tento vývoj však nevyjadřoval ochotu vytvořit větší prostor pro pochopení a aplikaci zákona ve smyslu *práv* („rights“): „...moderní východoevropské ústavy nejsou výrazem buržoazního pojetí právního státu; odrážejí pouze přesvědčení socialistických vlád, že disciplína, pravidelnost a pořádek podpoří cíle jejich úřadů.“ (MARKOVITS, I.: *Law or Order*, s. 522 – viz pozn. 8.) Míra disciplíny zůstávala nadále neuspokojivá, ale socialistické režimy se stále více soustředily na právní opatření – spíše než na přímočaré politické donucování – jako preferovaný prostředek k vyjádření a dosažení cílů státu tím, že zákonodárství mělo přesně stanovit normy individuálního chování. Přes tyto snahy se ale občas vynořovala – u občanů a také u různých socialistických orgánů – „buržoazní“ představa,

Zároveň byly ovšem znovu opuštěny veškeré ideje dělby moci, což znamenalo výraznou změnu právního paradigmatu oproti předcházejícímu období. V časopise *Socialistická zákonnost* ministr spravedlnosti Jan Němec staronovou linií shrnul slovy: „...skončilo období umělé konstrukce neomezené soudcovské nezávislosti – plně je obnovena vedoucí úloha komunistické strany.“⁹³ A Nejvyšší soud ČSSR dostal za úkol dohlédnout na všechny nižší soudy, aby závažnost těchto slov plně pochopily. Režim také několikrát zavedl nové represivní zákony, nejnapadněji asi nouzovým zákonodárstvím z 22. srpna 1969, které bylo z valné části nastálo inkorporováno do právního řádu 18. prosince 1969. Byla zavedena nová kategorie „přechinů“, a státní orgány dychtivě využívaly těchto i jiných zdánlivě „nepolitických“ paragrafů – především paragrafu 202 o výtržnictví – k pronásledování všelijakých „úchylek“. Tento přístup měl za následek, že bylo často složité usoudit, do jaké míry je daný případ soudního stíhání politicky motivován. Trestní zákon byl několikrát zpřísněn a trestní řád změněn, aby se znovu oslabil pozice obhájce. Prokádrování soudů bylo formalizováno, aby mohli být nepohodlní soudci odstraněni a noví jmenováni.⁹⁴

Právnick Charty 77 a Jazzové sekce Josef Průša byl sám vězněn v letech 1979 až 1984 (foto z publikace Karla Srpa Výjimečné stavy)

že zákony znamenají také práva. Docházelo k tomu z důvodu, že i v socialistických státech se většina občanů více zajímala o svá práva než o své povinnosti, a částečně i v důsledku zvýšené formalizace a důrazu na proceduru, které u soudců a dalších aktérů justice vyvolávaly jistou neochotu aplikovat čistě instrumentální přístup k právním sporům. (Tamtéž.)

93 Citováno podle: CUHRA, J.: *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972*, s. 71 a dále s. 56 (viz pozn. 11).

94 *Tamtéž*, s. 7–9 a 30–36; TŮMA, Oldřich: „Normalizace“ und Repression in der Tschechoslowakei 1968–1989. In: BOYER, Christoph – SKYBA, Peter (ed.): *Repression und Wohlstandsversprechen: Zur Stabilisierung der Parteiherrschaft in der DDR und der ČSSR*. Dresden, Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung e.V. an der Technischen Universität Dresden 1999, s. 134 n.; KUSIN, V.: *From Dubček to Charter 77*, s. 115–118; WILLIAMS, Kieran: *The Prague Spring and its aftermath: Czechoslovak politics 1968–1970*. Cambridge, Cambridge University Press 1997, s. 236–239; POKSTEF, J.: *Der soziale Wandel in der ČSSR...*, s. 413–426 (viz pozn. 11); TÝŽ: Das Recht als Instrument des „Konsolidierungsprozesses“ in der ČSSR (viz pozn. 11).

Ne všechny státní orgány byly s to okamžitě sledovat nový kurz a zapomenout na ideje šedesátých let. Státní bezpečnost byla akceschopná ihned, ale u prokuratury, a především u soudů se staronové pojetí prosazovalo mnohem pomaleji. V roce 1969 byla prokuratura ochotna podat žalobu jen ve čtvrtině případů vyšetřovaných Státní bezpečností, což odpovídalo liberálnějším trendům druhé poloviny šedesátých let; od roku 1971 se tento podíl pohyboval kolem pětačtyřiceti procent, tak jako na začátku šedesátých let. U soudů lze v roce 1969 pozorovat podobné rozdíly mezi počtem trestních oznámení a počtem odsouzených. „Normalizace“ právníků-obhájců byla ještě složitější.⁹⁵

Je však podstatné, že všechny relevantní orgány – KSČ, StB, prokuratura a další – i ve svých vnitřních zprávách diskutovaly „normalizaci“ právním slovníkem, tj. uvažovaly, jak „přeložit“ své politické záměry do paragrafů zákona. Státní bezpečnost si například stěžovala, že existující zákony jí brání dělat věci obvyklé v jiných socialistických státech; zpráva ministerstva vnitra pro vedení komunistické strany dospěla k závěru, že „řešení stavu není jen záležitostí MV a orgánů činných v trestním řízení, nýbrž spočívá i ve vytvoření účelových zákonných norem“;⁹⁶ a v podobných příkladech by se dalo pokračovat. Přístup k zákonu byl zase čistě účelový, legalistický diskurz byl ale často zachován i v situacích, kdy brzdil dosažení politických cílů.

Milan Šimečka nazval tento způsob perzekuce, který převládal po celou éru „normalizace“, „civilizovaným násilím“. Byl to paradoxní systém, v němž výsledky často dbaly na úřední hodiny; v němž bylo možné podat stížnost na chování státních činitelů podle standardních pravidel, akorát že stížnost nikdy nikam nevedla; kde člověk dostal stvrzenku na věci zabavené při domovní prohlídce, akorát že mu byly jen málokdy (ale přece jen občas!) vráceny; kde disidentství bylo potlačováno, ale ne vyhlazeno.⁹⁷ V rámci tohoto systému váhal režim propůjčit činnosti aktivistů Charty 77, VONSu a podobných skupin příliš jasný politický status, a maskování prohřešků Jazzové sekce jako ekonomické provinění bylo proto typické.⁹⁸ Ve známé polemice s Václavem Havlem z roku 1978 zdůraznil Ludvík Vaculík neochotu režimu udělat z disidentů mučedníky: „Dnes hlavní útok není veden ani tak proti hrdinům, jako proti tomu, co jsme považovali za normu práce, jednání a vztahů. Řekl bych dokonce, že hrdinům se dostává jen

95 Viz CUHRA, J.: *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972*, s. 12, 19, 24 a 71–73; WILLIAMS, K.: *The Prague Spring and its aftermath*, s. 221–225 a 238 n. Jak jsme viděli, nebyla poslušnost občanů ani v 80. letech stoprocentní.

96 CUHRA, J.: *Trestní represe odpůrců režimu v letech 1969–1972*, s. 43 a dále s. 56.

97 ŠIMEČKA, M.: *Obnovení pořádku*, s. 77–85 (viz pozn. 86).

98 Ve svém zpravodajství o procesu s Jazzovou sekci zdůraznilo *Rudé právo*, že případ měl čistě ekonomické rozměry. A titulky jeho článku z 12.3.1987 zněl: „Zákony platí pro každého“. Toto heslo se objevuje i v článku z 1.11.1986. (Oba články jsou přetištěny v knize Vladimíra Kouřila *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 317.)

odměřené dávky represí, již je režim sám sobě povinen, a nedělá to rád! Jelikož nechce žádné hrdiny potvrzovat!“⁹⁹

Statistiky potvrzují dojem, že se Husákův režim většinou snažil omezit otevřeně politicky motivovanou soudní represí. Vynecháme-li rozsudky pro opuštění republiky (paragraf 109), nebyl mezi lety 1973 a 1989 počet ročně vynesených rozsudků podle „politických paragrafů“ trestního zákona (paragrafy 91–115) vyšší než mezi roky 1963 a 1967.¹⁰⁰ Na druhé straně vyústil sklon Husákova režimu nejevit se jako příliš politický také v alergickou reakci na veškeré odchylky. Josef Zila dokázal, že se v Československu tehdy trestalo mnohem více než v sousedních socialistických státech, dokonce i více než v padesátých letech. Ukázal však také, že počet rozsudků pro vážné (a velmi řídce politicky motivované) zločiny, jako je vražda a znásilnění, nestoupal, což naznačuje, že prudký nárůst počtu rozsudků pro širokou paletu menších prohřešků nebyl ani tak důsledkem výrazné změny společenského chování jako spíše výsledkem nové, tvrdší definice toho, co tvoří skutkovou podstatu trestného činu.¹⁰¹

Tato alergie vysvětluje, proč se Jazzová sekce stala „problémem“ ještě dříve, než se začátkem osmdesátých let její kauza začala politizovat.

Ve své edici *Jazzpetit* vydala Jazzová sekce také román Bohumila Hrabala *Obsluhoval jsem anglického krále*, a to v úctyhodném nákladu pět tisíc výtisků (foto z publikace Vladimíra Kouřila Jazzová sekce v čase i nečase)

99 VACULÍK, Ludvík: Poznámky o statečnosti. In: HAVEL, Václav: *O lidskou identitu: Úvahy, protesty, polemiky, prohlášení, rozhovory z let 1969–1979*. Sestavil Vilém Prečan a Alexander Tomský. Praha, Rozmluvy 1990, s. 201–203, zde s. 203. V prosinci 1987 napsal Vaculík fejeton na oslavu Jazzové sekce fejeton „Dvojí způsob“, v němž chválil „nehrdinskou“ praktickou kulturní práci ve svobodném duchu, která podle jeho názoru dávala režimu a jeho policii těžší úkol než otevřená deklarace opozičního smýšlení. (VACULÍK, Ludvík: *Dvojí způsob*. In: SRP, K.: *Výjimečné stavy*, s. 108 n.) Už v roce 1969 dostal Husák Brežněvův souhlas, že neudělá z reformních celebrit roku 1968 mučedníky (viz WILLIAMS, K.: *The Prague Spring and its aftermath*, s. 237).

100 Viz TŮMA, O.: „Normalizace“ und Repression in der Tschechoslowakei 1969–1989, s. 131 n. (viz pozn. 93).

101 Viz ZILA, Josef: Crime and Criminal Policy in Czechoslovakia: Development and Contemporary Problems. In: *Nordic Journal of Soviet and East European Studies*, roč. 3, č. 2 (1986), s. 57–84; viz také BREN, P.: Looking West, s. 303 n. (viz pozn. 66); VANĚK, M.: Kytky v popelnici, s. 206 (viz pozn. 28).

Formálně-pseudolegalistická praxe se svým formálněprávním diskurzem byla pro režim důležitá nejen z ideologických důvodů. Pokusy o *détente* v mezinárodním kontextu určitě měly na tuto praxi značný vliv,¹⁰² zatímco doma měla poskytnout současným mocipánům protekci pro budoucnost. Kruté zkušenosti z padesátých let – nebo spíš nepříjemné důsledky jejich pozdějších odhalení – odradily komunistické vedení od používání nejkrajnějších opatření. Preferovaný byrokratický pseudolegalistický postup také rozděloval a rozptyloval odpovědnost za represí mezi mnoho aktérů, kteří všichni „jenom“ vykonávali svou funkci. Jazyk zákona nikomu nepatří; akorát hladce překládá politické rozhodnutí nic netolerovat v zákazy koncertů a publikací, ve stíhání a věznění. Tímto způsobem fungoval legalisticko-byrokratický jazyk jako rituální i praktický nástroj komunikace pro režim, jehož politický slovník se už jako nástroj smysluplného popisu světa do velké míry vyprázdnil. Cena, kterou představitelé režimu za tyto výhody byli nuceni platit, spočívala v tom, že museli žít s jistými formálními omezeními ve výkonu své moci. Oldřich Tomek tvrdí, že se tento trend projevil až ve druhé polovině osmdesátých let.¹⁰³ Ačkoli mezinárodní a domácí vývoj bezpochyby stále více omezoval represivní možnosti režimu v posledních letech jeho existence, pokládám nicméně za oprávněnou domněnku, že potřeba udržovat alespoň zdání právní legitimacy charakterizovala československý režim po celé období „normalizace“.

Závěrem

Občanští a kulturní aktivisté jednali v „normalizovaném“ Československu v podivném soumraku, kde právo napůl platilo, aniž by kdy bylo úplně spolehlivé. Vedlo to k všelijakým frustracím a dvojímu myšlení, ale také vytvářelo prostor pro různé formy nezávislých iniciativ „zdola“. Tyto podmínky nejsou dosud dostatečně prostudovány, ač byly snad klíčové pro fungování československé kultury a společnosti v sedmdesátých a osmdesátých letech. Vylíčený stav měl velký význam pro „klasické“ disidenty, poněvadž ideje socialistické zákonnosti figurovaly na předním místě v myšlení mnoha chartistů, kteří se už v šedesátých letech velmi angažovali v jejím prosazování. V tomto smyslu zanikl reformní komunismus až v roce 1989, a nikoli v roce 1969. A ještě důležitější byl možná tento stav pro fungování oficiálně uznaných organizací, mezi nimiž Jazzová sekce představovala

102 Podrobně viz THOMAS, D. C.: *Helsinský efekt*. I v konkrétních případech měly mezinárodní ohledy určitě vliv na úroveň a způsob represe. Fakt, že se případ Jazzové sekce dostal na pořad jednání následných schůzek Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která se konala v Budapešti v roce 1985 a ve Vídni o rok později, velmi pravděpodobně přispěl k vynesení mírných rozsudků.

103 „V druhé polovině osmdesátých let bylo zjevné, že již nelze udržet zastaralý, avšak přímočarý systém represí založený na násilí a strachu ze zvůle a svévolnosti. Požadavek alespoň zachovat zdání právní legitimacy ... přinášel nové komplikace a situace, jimž se kontrarozvědný systém neuměl přizpůsobit.“ (TOMEK, O.: *Akce JAZZ*, s. 277 a dále s. 262.) Tomek ale nevysvětluje, proč by k této změně tehdy došlo.

jen jeden exponovaný příklad. Pomoc ze strany místních aktivistů Socialistického svazu mládeže nebo vedoucích mládežnických klubů, která byla často nezbytná pro pořádání rockových koncertů, se přibližně od poloviny osmdesátých let stala běžným jevem. A v některých případech to nebyli jen jednotlivci uvnitř SSM, ale celé místní svazácké skupiny, které podporovaly nezávislé kapely a podobné kulturní aktivity. O celé této oblasti však víme ještě příliš málo.¹⁰⁴

Je ironie osudu, že ačkoli Jazzová sekce svůj boj nakonec prohrála, i v osmdesátých letech nepřímo dělala spoustu dobrého pro československý jazz. V roce 1983 byla založena nová organizace mimo strukturu Svazu hudebníků, Česká jazzová společnost, jež přilákala mnoho milovníků tradičního jazzu, kteří se nemohli smířit s avantgardním a rockovým profilem Jazzové sekce. V následujících letech se režim velmi snažil dát najevo, že kauza Jazzové sekce ani v nejmenším neznamená zákrok proti jazzové hudbě jako takové, a proto povoloval i podporoval jazzové aktivity, včetně vydávání desek, jako nikdy předtím.¹⁰⁵ I uvolnění tvrdé represe proti rocku, punku a nové vlně – obrat vrcholící v řadě Rockfestů od roku 1986 – můžeme do jisté míry vyložit jako ústup před tlakem mladých kulturních aktivistů, kteří mnohdy také pracovali pro Jazzovou sekci nebo ji podporovali.¹⁰⁶

Je zapotřebí korigovat obecnou představu, že „normalizace“ znamenala návrat ke stavu, v němž byl právní systém opět jen čistě represivním nástrojem a nikdo v sílu zákona nevěřil. Rozdíly mezi právní filozofií a praxí padesátých a sedmdesátých let jsou patrné a specifický způsob, jakým se Husákův režim rozhodl legitimizovat a vykonávat svou „vedoucí úlohu“ ve státě a společnosti, měl své vedlejší účinky. Stranické vedení mohlo ovšem kdykoli opustit vlastní diskurz o přísném dodržování zákonnosti a sáhnout k otevřené politické represí. Taková manifestace síly by však byla nepohodlná a náročná pro režim, který se – jak řekl Ludvík Vaculík – mnohem raději obešel bez opozičních hrdinů. Místo revolučního

104 O vztahu své kapely Extempore (zakázané v roce 1981) k různým místním oddělením a klubům SSM píše Mikoláš Chadima (*Alternativa*, s. 312 n. – viz pozn. 28). Dále viz VLČEK, J.: Hudební alternativní scény sedmdesátých až osmdesátých let, s. 239 (viz pozn. 4); BREN, P.: Looking West, s. 315 a 320 (viz pozn. 66). Můžeme dokonce – alespoň pro druhou polovinu 80. let – považovat SSM za organizaci, která se snažila využít těchto možností, aby propagovala nezávislou mladou kulturu i proti intencím a zájmům mateřské strany a StB (viz VANĚK, M.: Kytky v popelnici, s. 192 n. a 225–228 – viz pozn. 28). S odkazem na snahy SSM podporovat i alternativní scénu na pražském Rockfestu v roce 1986 Vaněk píše: „Jednání řídicích struktur SSM bylo signálem k počátku rozpadu dosavadního politického monolitu.“ (*Tamtéž*, s. 228). Viz také OTÁHAL, Milan: *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968–1989*. Praha, Dokořán 2003, s. 67–71; OTÁHAL, Milan – VANĚK, Miroslav: *Sto studentských revolucí*. Praha, Nakladatelství Lidové Noviny 1999, s. 133–144; VANĚK, M.: *Byl to jenom rock'n'roll?*, s. 463–467 a 491 n.

105 Viz BURKE, V. [Josef Škvorecký]: *Fašismus s gorbáčovskou tváří*, s. 4 n. (viz pozn. 13); DORŮŽKA, L.: *Panoráma paměti*, s. 380–383; KOUŘIL, V.: *Jazzová sekce v čase i nečase*, s. 21.

106 Viz diskusi ve stati Miroslava Vaňka „Kytky v popelnici“, s. 228–231 (viz pozn. 28).

vypořádání s „třídním nepřítelem“ proto spíše důvěřoval pomalé, ale pevné moci byrokratických překážek, administrativních rozhodnutí, předpisů a nakonec i právních zákroků – i když to mělo za následek, že se někteří Češi a Slováci odvážili prozkoumat hranice režimní nezákonnosti.